

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

6de Jaargang, nr. 2

15 maart 1977

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent

Secretariaat : Maisstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1853	51
Een paar beschamende bladzijden uit de eervolle geschiedenis van het Gents stadhuis	61
Het Gravensteen in de 18e-19e eeuw	74
Driesken Nijpers	78
Twee grote sportgebeurtenissen te Gent in 1913	82
De preekstoel van de Sint-Baafskatedraal	85
Het atelier van Geeraert Horenbaut	86
Koeplets van de Waker	88
Vraag en antwoord	90
Te Gent	90

Bibliotheek en Documentatiecentrum : Het Damberd, Koornmarkt, Gent. Toegankelijk voor de leden elke eerste zondag van de maand (niet in juli en augustus).

Verantwoordelijk uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

OP ZATERDAG 26 MAART 1977 - Bezoek aan de Kerk (ST. Stefanus) en het klooster van de Paters Augustijnen. Samenkomst in de Akademiestraat - aanvang van het bezoek : 15 u stipt. Het bezoek zal besloten worden met een gesonoriseerde projectie van kleurdia's over de geschiedenis van kerk en klooster. Iedereen welkom, ook de dames.

OPLOSSING PUZZEL DECEMBERNUMMER 1976

JAARTALLEN A - 1436 E - 1504 I - 1939 M - 1631
 B - 1839 F - 1296 J - 1431 N - 1782
 C - 1451 G - 1839 K - 1533 O - 1343
 D - 1783 H - 1423 L - 1413 P - 1921

GROOT GETAL 436839451783504296839423939431533413631
782343921

CODESLEUTEL 1 = S 7 = C
 2 = I 8 = H
 3 = E 9 = N
 4 = D 0 = Y
 5 = T
 6 = G

**KLARING DE GENDTSCHEN TYDINGHEN DIENEN DE STEEDSE
GESCHIEDENIS**

We ontvingen de goede oplossing van de leden : Huys Jacques
Lefebure Leo
Sarteel Diane
Decaluwe Pierre
Onze oprechte gelukwensen aan deze leden voor hun kennis - en
volharding.

Erratum : Blz. 44. Lees : Een schoolvoorbeeld van een biografie.

GENT IN 1853

12 Januari : Er heerst veel bedrijvigheid in het oud Spanjaardkasteel. De slopingswerken zijn bijna beëindigd; de gronden voor de bouw van het slachthuis zijn reeds afgebakend.

In de gewezen Sint-Jozefskazerne in het oud kasteel werkt men ijverig aan de ijzeren kap van het Belfort. De vier torens zijn reeds gegoten; thans werkt men aan de naald.

28 Januari : Het water staat in sommige straten een voet hoog. De meersen van aan de Marcellisbrug tot aan de Sint-Lievenspoort gelijken een uitgebreid meer.

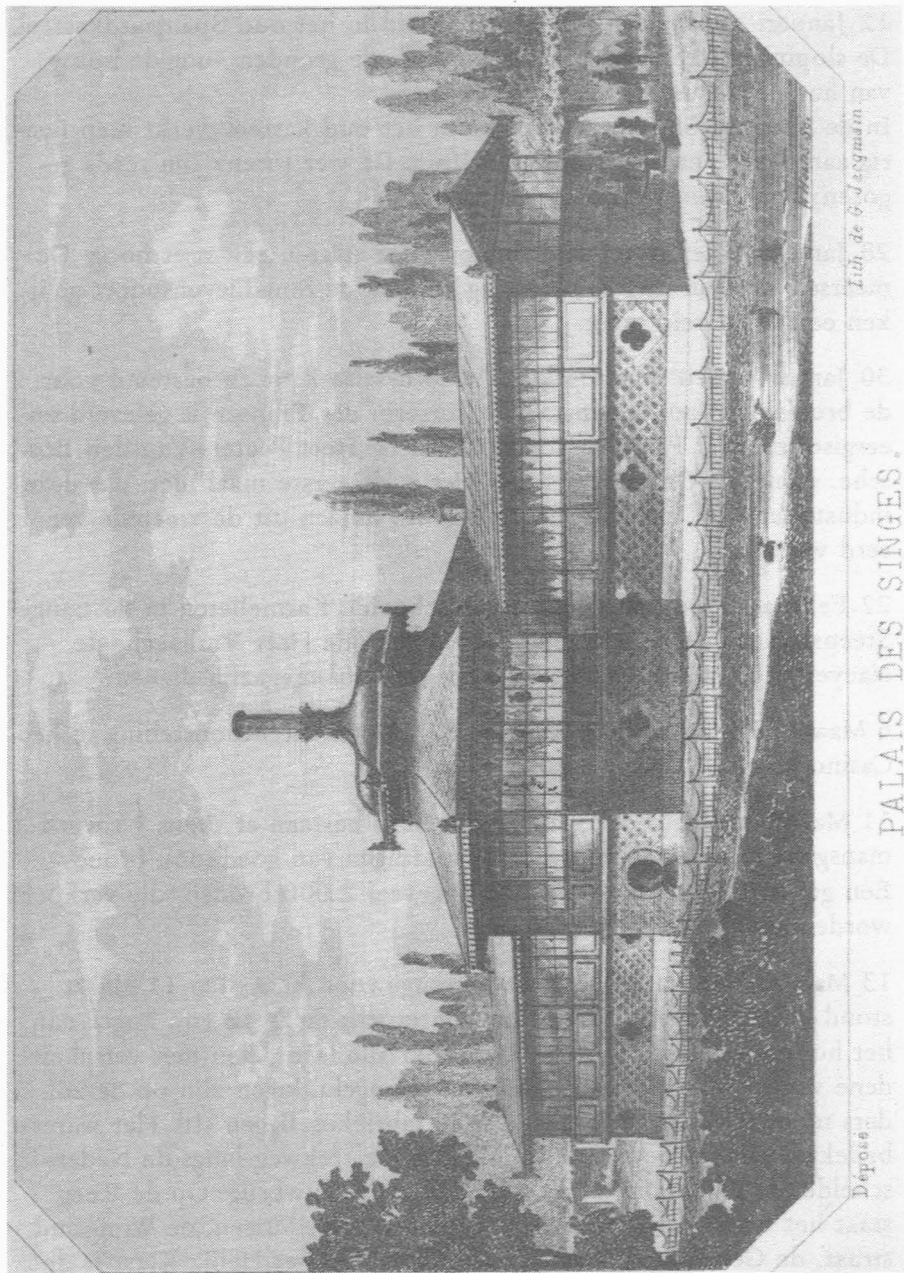
30 Januari : Een prachtig kleed in Brusselse kant en bestemd voor de bruidskorf van de aanstaande keizerin der Fransen is geleverd en eergisteren naar Parijs verzonden door de Heer Peeters-Van den Bosche, wonende Onderbergen 30. Het is de eerste maal niet, dat deze industrieel door bestellingen voor grote huizen uit de vreemde verveerd wordt.

22. Februari : De oude kerk der geschoeide Karmelieten in de Lange Steenstraat alhier is gisteren verkocht aan de Heer Verhaeghe-de Naeyer voor 30.000 frank. De kerk zal voor magazijn dienen.

6 Maart : Heden zondag werd de 97° bloementoonstelling in het Casino geopend.

11 Maart : Volgens de Gazette van Gent bestaan er thans 15 werkmansgenootschappen voor het vervaardigen van goedkoop brood. Een genootschap bakt wekelijks ongeveer 2.000 broden, die verkocht worden aan 34 centimes per kg.

13 Maart : Het waterpeil staat buitengewoon hoog. Op 11 Maart stond het 1,02 meter boven het winterpeil; dit is 13 cm. hoger dan het hoogste peil in 1841. Te Gent zijn alle lage delen met verscheidene voeten water bedekt. Duizenden ongelukkigen zijn op de zolders moeten vluchten. Verscheidene fabrieken liggen stil. Het water bedekt de linker oever van de Visserij, de trekweg langs de Nedschelde, de Koepoort, bijna gans de wijk Nieuwbrug. Op de Reep staat het water gelijk met de kade. De Apostelhuizen, de Wijngaardstraat, de Geuzenberg staan onder water. Op het Heilig Kerst is de toestand niet beter. De Chartreuzenstraat, de Vogelzangkaai, het Filledieushammeken, het Groot en Klein Meerhem, staan onder water. De Sleepstraat is op twee plaatsen overstroomd. Van het Tol-

huis tot aan de Brugse poort ontwaart men niets dan water. Ook het Groot Begijnhof is overstroomd. De Nieuwe Wandeling en het Hof van Sint-Joris staan grotendeels onder water. Al de weiden en akkers van aan de kerk van Akkergem tot aan de Bijloke gelijken een meer. Het water is ook in het oudmannenhuis gedrongen.

19 Maart : De posten van stadsportier worden afgeschaft. Ze worden vervangen door bedienden van het octrooi. De reden is, dat alzo 's nachts de stadsrechten kunnen geïnd worden. De zes portiers worden bedienden bij de stadsrechten.

Op voorstel van schepen De Pauw zullen honderd electriche uurwerken worden geplaatst. Volgens de grootte van de wijzerplaat zal een uurwerk 70 tot 80 fr. kosten. (zie afzonderlijk artikel). De gemeenteraad brengt een kleine wijziging aan het reglement van 9 april 1818 betreffende vismarkt. Voorheen moest al de in de stad ingevoerde vis naar de vismijn worden gebracht. Thans moet de ingevoerde vis bestemd voor eigen gebruik niet meer naar de vismijn. Wel moet voor deze vis de volgende rechten worden betaald :

oesters en kreeften	10 o/o van de waarde
verse zeevis : tot 50 kg.	15 centimes per kg.
boven 50 kg.	10 centimes per kg.
stokvis	4 fr. per ton.

De hoeveelheden voor verse zeevis lijken groot, maar vermoedelijk gaat het hier om vis bestemd voor hōspitalen, kloosters, enz.

23 Maart : In een nis van het station werd het beeld van de godin van de landbouw geplaatst. Het beeld is het werk van de Gentse beeldhouwer Julien Leclercq wonende te Brussel. Wat is er met dit beeld gebeurd ?

Zondag 3 april : Hanenkamstrijd.

Er zal een gevecht plaats hebben tussen zes vermaarde hanen, die om hun behendigheid bekend zijn, op zondag 3 april 1853 om drie uur namiddag ter afspanning de Nieuwe Koningen te Ledenberg buiten de Keizerpoort.

16 April : De gemeenteraad keurt het plan van het te bouwen slachthuis en het plan van de aan te leggen straten goed. De voorzienne uitgaven bedragen :

bouwen slachthuis	255.694,51 fr.
bouwen woning directeur	14.500,24 fr.
aanleg straten en plaveien	137.284,65 fr.
totaal	<u>407.479,40 fr.</u>

Het gehucht Sint-Pieters-Aalst ligt erg afgezonderd van de stad. Uit een verslag van de gemeenteraad blijkt, dat het gehucht 2.583 inwoners telt, meestal metselaars en arbeiders, die 's winters zonder werk zijn. Het gehucht telt 631 kinderen op schoolleeftijd; hiervan bezoeken slechts 102 kinderen een particulier schooltje op de wijk.

27 April : In de Gazette van Gent lezen we een klacht over de duurte van de levensmiddelen. Op de markt kost de boter meer dan twee frank per kg. De aardappelen gaan gekke prijzen en worden verkocht van 20 tot 24 frank per zak. Volgens onze reporter kosten de levensmiddelen thans het dubbel tot driedubbel van enkele jaren geleden.

4 Juni : De gemeenteraad beslist een adultenschool - een avondschool voor volwassenen, enkel voor mannen - op te richten in de school Prinsenhof onder het bestuur van J. Steyaert.

10 Juni : Vijftig duiven van de maatschappij Les Vrais Voyageurs gevestigd in de herberg Groene Bogaard in de Ieperstraat nemen deel aan een vlucht uit Parijs. Ook de maatschappij De Trouwe Duif gevestigd in de Keet in de Slijpstraat neemt deel aan de wedstrijd met 110 duiven.

11 Juni : De bewoners van de Vrijdagmarkt hebben een petitie gezonden naar de gemeenteraad. Ze vragen een openbare pomp, omdat weinig huizen beschikken over drinkbaar water en de openbare pompen tamelijk ver liggen.

13 Juli : In de gemeenteraad vestigt dokter Guislain de aandacht op de toestand van de beluiken. Volgens de interpellant is de toestand onwaardig voor de stad Gent; de beluiken zijn slecht verlucht en ongezond. Het probleem wordt verzonden naar een commissie. In geheime zitting heeft de gemeenteraad beslist, dat het bruidstuk dat de stad Gent aan de hertogin van Brabant zal aanbieden, zal bestaan uit een kleed met toebehoorten in Gentse kant en gemaakt door de Blauwe Meisjes uit de Onderstraat.

Op 22 augustus 1853 huwde Leopold, hertog van Brabant met Maria-Hendrika, aartshertogin van Oostenrijk. Prins Leopold werd geboren in 1835, prinses Maria-Hendrika, die een achterkleinkind is van keizerin Maria-Theresia, was geboren in 1836.

20 Juli : De pacht van het Rijke Gasthuis is ten einde. De Liefdadigheidswerkplaats zal overgebracht worden naar het lokaal in Sint-Agnete.

6 Augustus : 258 bewoners van Akkergem hebben aan het gemeentebestuur een verzoekschrift gericht, waarin gevraagd wordt een uurwerk met wekkerklok te plaatsen op de kerktoren. De gemeenteraad is van oordeel, dat een openbaar uurwerk zeer nuttig is voor de bevolking van de wijk, die 4.000 tot 5.000 inwoners telt, die meestal tot de arbeidersstand behoren. De kerkfabriek is bereid een groot uurwerk met vier wijzerplaten en wekkerklok te plaatsen. De stad verleent een toelage van 2.000 fr. Uit het voorgaande kunnen we afleiden, dat veel gezinnen geen uurwerk bezitten.

14 Augustus : Heden had de prijsuitdeling van het Atheneum plaats. Onder de leerlingen ontmoeten we Julius Vuylsteke in de rhetorica en Emiel Moyson in de vierde klas.

26 Augustus : In de Stationsstraat werkt men aan de oprichting van een triomfboog, werk van de bouwkundigen Carpentier en Meynynck en van de schilder Vanderplaetsen. In het eerste portiek prijken de standbeelden van Lieven Bauwens en van Huyttens-Kerremans, in het tweede portiek stonden zinnebeelden van Koophandel en Nijverheid.

In de Bank van Vlaanderen zijn gouden, zilveren en koperen herinneringsmedailles van het prinselijk huwelijk verkrijgbaar tegen 20 fr., 5 fr. en 10 centimes.

Woensdag 31 augustus : Om halftwee komt de koninklijke trein aan met koning Leopold I, de hertog en de hertogin van Brabant, Filips, graaf van Vlaanderen en prinses Charlotte. In stoet worden de hoge bezoekers geleid naar het provinciaal paleis. Vooraan de trompetters en de keteltrommelaars van de stad, gevolgd door twee pelotons kurassiers met muziek. Na de politie en de pompiers met muziek stappen de Sint-Antoniushilde, de Sint-Jorishilde, de Sint-Sebastiaanshilde, de Sint-Michielshilde en de kamer van Rhetorica. Ook de burgerwacht is van de partij. Hierop volgen de prinselijke koetsen. De optocht wordt gesloten door twee pelotons kurassiers. 's Avonds woonden de koning en de prinsen een gala bij in de schouwburg, waar de Melomanen een kantate uitvoerden. Al de openbare gebouwen en ook een aantal particuliere woningen waren verlicht. Aan een huis op de Reep kon men op een transparant lezen :

“Ik ontsteekte twintig keerskens meer of min
Voor den hertog en de hertogin.
Maer ik zal er wel duizend ontsteken
Als hun kindeken Vlaemsch zal spreken”.

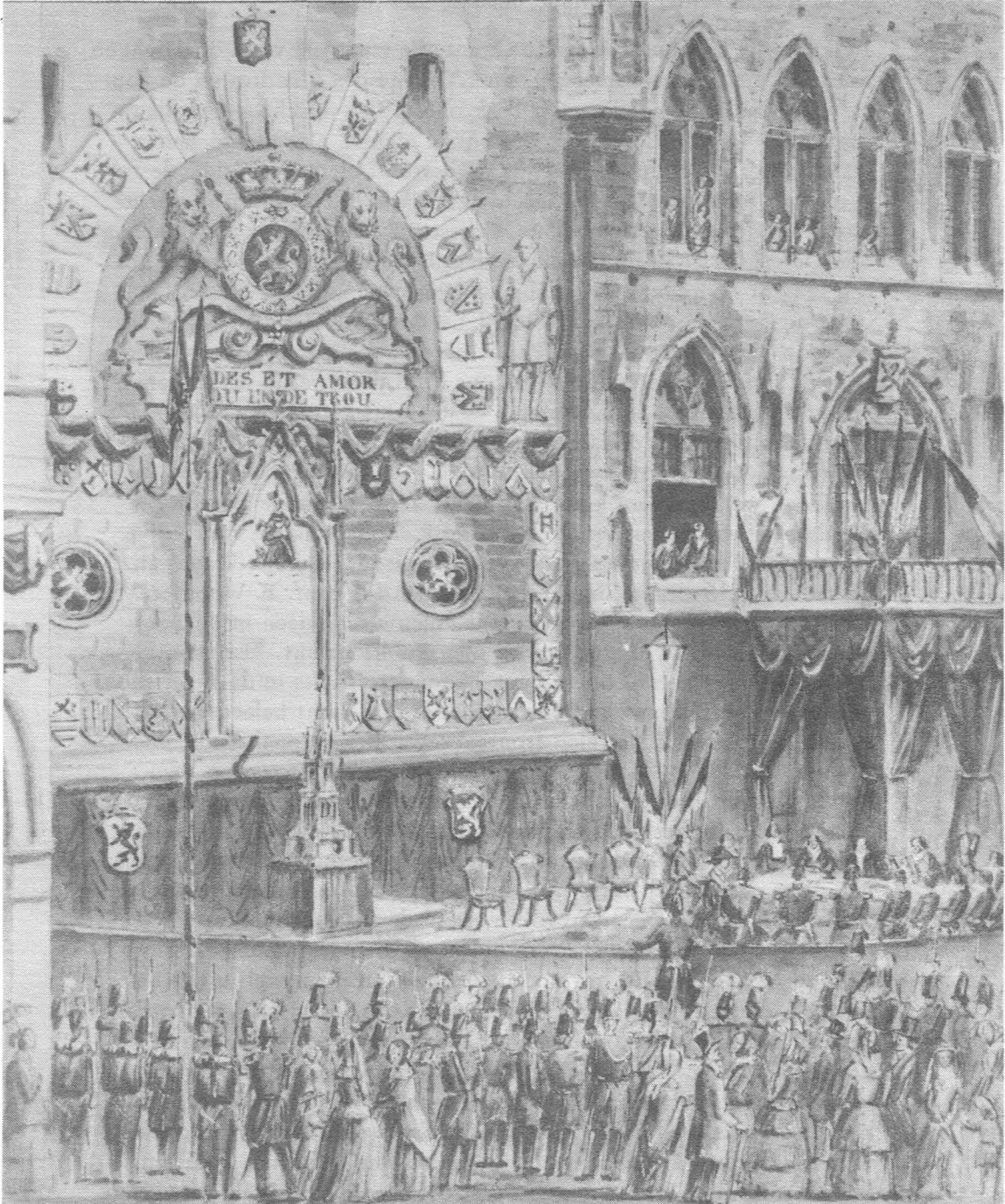
Om tien uur 's avonds was er een feest in het Casino en een volksbal op de Kouter. De dag werd gesloten met een vuurwerk op het Sint-Pietersplein.

Op donderdag 1 september woonden de koning en de prinsen de prijsuitreiking van de stadsscholen bij in het Justitiepaleis. Bij zijn aankomst werd de koning door de drieduizend kinderen begroet met de uitroep "Leve de Koning". Na de prijsuitdeling vertrokken de koning en zijn gevolg naar het Arteveldeplein, waar de eerste steen werd gelegd van de te bouwen Sint-Annakerk. In werkelijkheid was het een loden kist met enkele muntstukken en een koperen plaat met een tekst, die werd ingemetseld. Het ontwerp van de Sint-Annakerk werd getekend door architect L. Roelandt en daarna gewijzigd door architect J. Van Hecke. De kerk is 78 m. lang, 28 m. breed en 30 m. hoog. De voorziene toren werd nooit gebouwd.

Na de plechtigheid vertrok het vorstelijk gezelschap naar het Belfort, waar een gedenksteen werd geplaatst. In zijn boek "Het Belfort van Gent" schrijft "Henri Nowé" Het werk viel in de smaak van iedereen en het werd plechtig ingehuldigd op 1 september 1853 in tegenwoordigheid der Koninklijke Familie". In werkelijkheid is dit onjuist. Bij het bezoek van Leopold I waren de werken niet voltooid. Op 28 september 1853 schreef de Gazette van Gent "De werken ter plaatsing van de ijzeren torenkap op het Belfort vorderen regelmatig". De zijtorens waren dan geplaatst, maar de spits werd pas in de volgende lente afgewerkt.

Bij het verlaten van de stad Gent schonk koning Leopold I een som van 6.000 fr. voor het uitdelen van broden aan behoeftigen. Op 16 september lezen we "De derde en laatste brooddeling voortkomende van de 6.000 fr. geschonken door Leopold I had gisteren plaats". De Gazette van Gent maakte de volgende bemerking in verband met het vorstelijk bezoek : "De Vlaamse strekking, die ons stadsbestuur getoond heeft bij onze feesten door het gebruik van de landstaal voor de opschriften, die een blijvende waarde hebben, heeft door heel Vlaams België weerklank gevonden en genoeg verwekt". De welkomstgroet en het koor gezongen door de kinderen - een tekst van Van Duyse -, alsook de teksten op de beide truwelen waren in het Nederlands; wel waren al de redevoeringen in het Frans.

24 September : In de gemeenteraad wordt nog eens gesproken over de afschaffing van het maalrecht. Verschillende oplossingen worden voorgesteld om het verlies van inkomsten te dekken, maar elke oplossing heeft natuurlijk zijn tegenstanders. In volgende vergaderingen wordt

1 September 1853. Plaatsing van een gedenksteen op het Belfort door koning Leopold I (atlas Goetgebuer S.A.G.)

het probleem verder uitgediept, maar zonder resultaat.

1 Oktober : "Le Conservateur" de krant, die vorig jaar werd opgericht en ontstond uit de samensmelting van L'Organe des Flandres en de Journal des Flandres verdwijnt. Op 1 oktober 1853 verscheen een nieuw dagblad : "Le Bien Public". "Een totaal nieuwe ploeg werd samengesteld door bisschop Delebecque en bestond uit enkele leidende figuren van St.-Vincentius a Paulo : de notaris Jules Lammens, de industriëlen Joseph de Hemptinne, Ernest Solvyns, bij wie zich spoedig ook Désiré Casier-Legrand zou voegen. Deze onervaren jongeren kregen senator Hippolyte Dellafaille als leidsman." schrijft Dr. E. Lamberts. In het eerste nummer schreef Le Bien Public : "il peut se faire qu'on comprenne Le Bien Public de diverses façons. Au premier rang de tous les intérêts nous plaçons celui de la vérité. Pour nous diriger au milieu de ce lamentable chaos nous aurons deux flambeaux : le flambeau de la Foi et celui de la raison humaine ou de la Science. Le vrai est la racine du bien et la morale sort du dogme". Meer dan welke andere krant ook heeft Le Bien Public bijgedragen tot de politieke bewustwording van de katholieke partij voor 1884. Ongetwijfeld is het de voornaamste katholieke Belgische krant van de tweede helft der negentiende eeuw" schrijft prof. E. Woordeckers. We moeten nog even stilstaan bij dit "nieuw fenomeen in de Belgische pers" zoals Dr. Lamberts Le Bien Public noemt. "Le Bien Public bekleedde van meetaf aan een bijzondere plaats in de Belgische pers door zijn militant katholiek karakter. De krant beleed een absoluut katholicisme, dat zich frontaal tegen het rationalistisch liberalisme opstelde en tot geen compromissen geneigd was. Le Bien Public vertrok van een verklaring van trouw aan de encycliek Mirari Vos (1832), die het politiek liberalisme veroordeelde. De vrijheidsbeginselen van 1789 werden in principe afgewezen. Het hoogste goed van de maatschappij, verklaarde het blad, was haar religieuze eenheid. Wanneer die werd verbroken, werd de maatschappij losgeslagen en ging ze op drift. Daarom moest worden gestreefd naar het behoud of naar het herstel van die eenheid en dit zowel in het belang van de Staat als van de Kerk. De twee machten waren elkaar steun verschuldigd. Het gebruik van staatsdwang in dienst van de waarheid was gewettigd" schrijft Dr. E. Lamberts, die nog de volgende bemerking maakt : "Voor de liberalen was het een beklemmende vaststelling dat dit maatschappijbeeld door jonge katholieken met zoveel durf tot ideaal werd verheven. Het werd hun koud om het hart bij de gedachte dat zou gestreefd worden naar de verwezenlijking van dit ideaal".

Voor belangstellenden willen we er nog aan toevoegen, dat de drukkerij van Le Bien Public gevestigd was in het Pensstraatje tussen de Korenlei en de Drabstraat. Le Bien Public zal eerste verdwijnen in 1940.

In aansluiting hiermede moeten we een woordje over het werk St.-Vincentius a Paulo vertellen. Naar het voorbeeld van Parijs (1833) en Brussel (1842) werden te Gent in 1845 Sint-Vincentiusconferenties opgericht. De Sint-Vincentiusverenigingen richtten zich tot de jongelui van de goede burgerij, die zich verenigden in gebed en wisten deel te nemen aan liefdadige werken. De voornaamste leden te Gent waren wel Désiré Casier (1824-1915) en Joseph de Hemptinne (1822-1902). Naast de beoefening van de liefdadigheid werd ook een sterk accent gelegd op de moralisering van de armen. "De St.-Vincentiusgenootschappen leverden de kaders van het militant katholicisme" schrijft Dr. E. Lamberts (Kerk en Liberalisme in het bisdom Gent 1821-1857, blz. 397). Onder invloed van het Sint-Vincentiuswerk, dat gesteund werd door de bisschop Delebecque, ontstonden een groot aantal godvruchtige genootschappen te Gent. Ook Jules Lammens (1822-1908), schoonvader van A. Verhaegen, en E. Solvyns behoorden tot het St.-Vincentiusgenootschap.

2 November : De twee grootste klokken werden weer in het Belfort geplaatst. De grootste klok weegt 5.100 pond (klanktoon A), de tweede klok weegt 4.300 pond (klanktoon G). Beide klokken werden gegoten in 1659 door de Nederlander Hemony. Fr. Hemony was geboren in Lotharingen ca. 1609; hij vestigde zich in 1642 te Zutphen, later te Amsterdam. Hemony vervaardigde meer dan vijftig beiaarden, waaronder die van de Oude Kerk te Amsterdam, de beiaarden te Delft, Groningen, Antwerpen en Mechelen. (Voor de Gentse beiaard : zie "Wegwijzer van Gent voor 1830, blz. 122 : "Over het Belfort en den Beyaerd te Gend". De tekst telt veertien bladzijden en is een uittreksel van een handschrift van de achttiende eeuw.

19 November : De gemeenteraad besluit een dienst van nachtwakers op te richten. Er werden zeventig nachtwakers aangesteld, die 45 fr. per maand verdienden. Om de nieuwe uitgave te financieren werd op 10 december een nieuwe belasting ingevoerd te betalen door de bewoners van de huizen met een huurwaarde van 250 fr of meer per jaar. De belasting werd berekend op 3,75 o/o van de huurwaarde. (zie Ghendtsche Tydinghen 3° jg. blz. 20 "De nachtwacht te Gent in de 19° eeuw").

Heden verschenen voor de correctionele rechtbank te Gent de zaak

van de veertig brouwers, die beschuldigd worden van samenspanning. Ze hadden een overeenkomst gesloten om de prijs van het bier te verhogen en gingen de verbintenis aan geen klanten van een andere brouwer te aanvaarden. De subsituut verklaarde : "Indien deze samenspanning niet bestraft wordt, welke kracht zal dan de wet nog hebben om andere samenspanningen te bestraffen ? Te Gent leven thans ongeveer 40.000 werklieden, die veel ontbering leiden door de duurte van de levensmiddelen. Hoe zouden we de samenspanning van de arbeiders kunnen straffen ? ". De verdediging wees er op, dat de prijsverhoging van het bier een gevolg was van de duurte van de granen. Verder prees hij de brouwers, die zorgden voor de kwaliteit van het bier, want zei de advocaat "De uitzet van Gent heeft een nationale reputatie". Op 26 november kwam de uitspraak : al de onder-tekenaars van de overeenkomst werden veroordeeld tot 25 fr. boete en solidair tot de proceskosten. Vermoedelijk is het de enige maal, dat nijveraars wegens samenspanning werden veroordeeld.

24 December : Heden werd een zekere Lachaert, ter doodveroordeeld wegens moord, terechtgesteld. 's Nachts werd de guillotine van de Veerstraat naar het Spanjaardkasteel gevoerd en er opgesteld. Volgens de nieuwe wet werd de veroordeelde niet meer in een open kar, maar in een gesloten wagen vervoerd. Een massa volk woonde de terechtstelling bij. De Gazette van Gent is van mening, dat de overheid moet verbieden, dat tijdens de terechtstelling liedjes gezongen en verkocht worden, waarin de misdaden en het einde van een veroordeelde worden bezongen.

We hebben reeds gezien, dat in 1853 het leven zeer duur was geworden. Ziehier een evolutie van de broodprijzen.

	Intra mures			Extra mures		
	gebuid	niet geb.	rogge	gebuid	niet geb.	rogge
11 febr.	41	31	19	37	28	19
4 april	39	30	19	35	27	19
20 mei	41	31	20	36	28	19
10 juni	41	30	19	36	27	19
1 juli	44	32	19	39	29	19
5 aug.	47	35	20	43	32	19
4 sept.	49	37	20	45	34	20
23 sept.	52	40	24	48	37	24
30 sept.	55	43	28	51	40	28

	gebuid	niet geb.	rogge	gebuid	niet geb.	rogge
4 nov.	49	40	28	46	37	28
20 nov.	52	43	30	49	40	30
9 dec.	48	41	29	45	38	29
24 dec.	51	43	32	48	40	32

Vanaf 30 oktober werd het meel voor het bakken van het gebuid brood minder gebuid, dit om de prijs te drukken. Het was echter toegelaten fijner brood te bakken, maar dit brood was niet in de brood-zetting begrepen.

1853 loopt ten einde. Door de duurte van de eetwaren en het weinig werk zijn er weer een massa behoeftigen, die moeten geholpen worden.

Op 15 december verschijnt een oproep voor de oprichting van een "Centraal comité voor liefdadigheid". Door inzamelingen, toneelvoorstellingen en giften zal het nodige geld worden verzameld om aan behoeftigen, die niet gesteund worden door het Bureau van Liefdadigheid, brood, soep en steenkolen te bezorgen. Door het Liefdadigheidsbureau werden in 1853 4.751 families het ganse jaar door en 809 families tijdelijk gesteund met in totaal 21.799 personen of ongeveer een vijfde van de bevolking.

In 1853 brak de Krim-oorlog uit tussen Rusland enerzijds en anderzijds Frankrijk, Turkije en Engeland. In Nederland werd Vincent Van Gogh geboren en Verdi schreef "La Traviata"

M. STEELS

NOOT :

Belangstellende lezers willen we verwijzen naar de werken :

Dr. Emiel Lamberts : Kerk en Liberalisme in het bisdom Gent (1821-1857). Leuven 1972.

Prof. E. Voordeckers : Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium (1667-1914). Leuven 1964.

EEN PAAR BESCHAMENDE BLADZIJDEN UIT DE EERVOLLE GESCHIEDENIS VAN HET GENTSE STADHUIS

De tijdelijke verwijdering van de monumentale trap van het Stadhuis doet ons om zo te zeggen in de verleiding komen om u aan een andere

Stadhuis trap te herinneren die helaas veel te lang verwijderd werd en aan twee andere trappen die iets meer dan een eeuw geleden eveneens verwijderd werden - maar ditmaal voor goed - na gedurende vele jaren tegen hun zin en tegen die van menig Gentenaar een min of meer luisterrijk bestaan geleid te hebben.

De verwezenlijking van laatstgenoemde bouwsels was te danken - of liever te wijten - aan de officiële bezoeken die door Napoleon aan onze stad gebracht werden.

Bij het eerste bezoek, dat maar liefst 5 dagen in beslag nam, nl. van de 14de tot de 18de juli 1803, viel de hoge gast Napoleon Bonaparte (in de hoedanigheid van Eerste Consul) vanwege de bevolking een onthaal te beurt waarvan alleen maar kan gezegd worden dat het getekend was door een algemene deels nieuwsgierige, deels welwillende onverschilligheid. Toen dezelfde Napoleon, doch nu als drager van de keizerskroon, 7 jaar later met een tweede bezoek onze stad kwam vereren, zou hij een bevolking aantreffen die hem in plaats van indifferent, uitgesproken vijandig gezind was (conscriptie) ! !

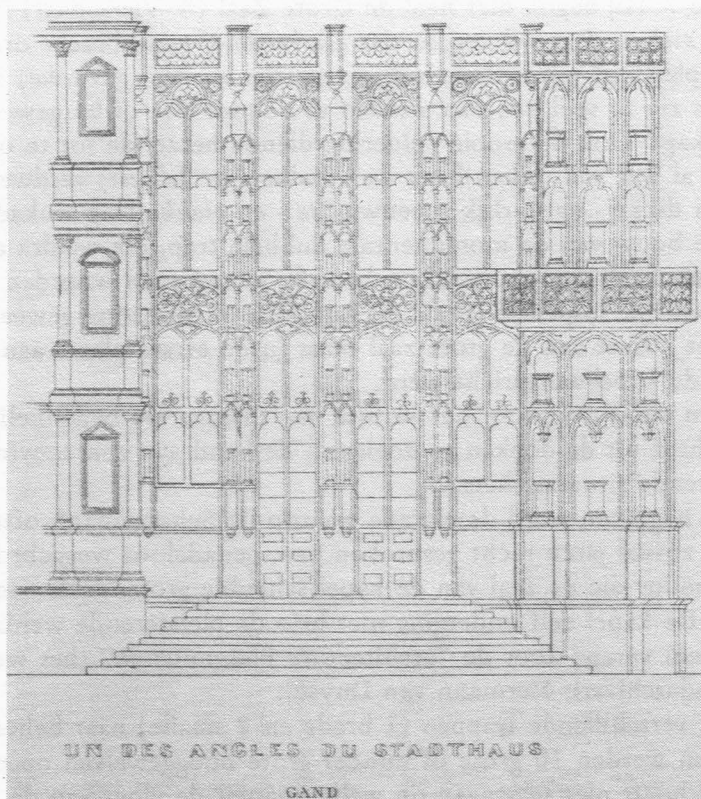
Wie de zienswijze en vooral het gevoel van de massa in het geheel niet deelden waren enerzijds een flink gedeelte van de bourgeoisie, wier Fransgezindheid - laten we gerust zeggen Fransdolheid - bijwijlen de spuigaten uitliep, en anderzijds de gemeentebestuurders (la Municipalité) die geen gelegenheid lieten voorbijgaan om bij de heersende meesters in het gevlij te komen of erin te blijven.

Zoals gezegd greep Napoleons eerste bezoek plaats in 1803, nog geen jaar nadat hij tot Consul voor het leven benoemd werd. Niets hadden de prefect Guillaume Faipoult, maar vooral de "Municipalité", met name de "maire" (burgemeester) G. de Naeyer en zijn rechterhanden Clemmen-Tricot, Verheggen, Limnander en Van den Berghe, onverlet gelaten om de geplande ontvangst zo schitterend mogelijk te doen gebeuren.

Dat die ontvangst zou plaats grijpen op een "Quatorze Juillet" was nog geen kleine eer aan de Arteveldestad bewezen. Van een meer dan bedenkelijke (verdachte ?) aard was het feit dat de Consul het feestelijk scheen te vertikken de verjaring van de nochtans zo onverbeterlijke Bastille - affaire op eigen bodem en te midden van het eigen volk te herdenken. Tussen haakjes gezegd : het zou niet lang meer duren eer de veertiende-juliviering de plaats te ruimen had voor de Saint-Napoléon-feestdag. Het hoofdnummer van het rijkelijke voorziene feestprogramma bestond ontegensprekelijk uit de plechtige opening (15 juli) van de departementale tentoonstelling van nationale nijverheidsproducten die bijeengebracht waren in de ruime "Groote Zaele" van het Stadhuis.

Sommigen moeten van oordeel geweest zijn dat de enig-mooie gotische trap in het verleden goed genoeg geweest was om betreden te worden door de eigen (natuurlijke) prinsen van den bloede (aarts-hertog Filips de Schone, koning Filips II, keizer Karel, om ons bij de meest vertrouwden te bepalen) veel te alledaags, veel te terre - à terre was om door de toch zo geliefde vreemdeling bestegen te worden. Die "sommigen" vonden het dan ook maar heel vanzelfsprekend dat een volledig nieuwe trap uit de grond zou gestampt worden om door de voeten van Monsieur le Consul en de voetjes van Madame Bonaparte aangeraakt te worden.

De "Municipalité" die blijkbaar niet zinnens was er gras over te laten groeien, belastte de stadsbouwmeester Jean-Baptiste Pisson (1) met het opmaken van de nodige plannen. Reeds op 6 dec. 1802 (een mooi klaasgeschenk) vermocht bovengenoemde architect zijn ontwerp op 's burgemeesters tafel neer te leggen.

Afb. 1. Geïdealiseerde voorstelling van de Stadhuisgevel met houten trap. Let op het 4de vensterraam (rechts) dat niet bestaande is.

“Cahier des charges et devis auxquelles le Maire et Adjoints de la Ville de Gand soumissionnent au moins offrant la livraison de bois, pierres et tous autres matériaux nécessaires ainsi que la main d’oeuvre pour la construction d’un escalier à deux rampes projeté pour être placé à la Maison de Ville de Gand.”

Reeds een paar weken daarop (11 jan. 1803) had de eerste aanbesteding plaats. “Adjudication de la construction d’un escalier à placer au fond de la grande salle du rez-de-chaussée et conduisant à la Calvacade Camer ou salle du trône.”

Aan wie de uitvoering van Pissons plannen toevertrouwd werd weten we niet, hebben we trouwens niet trachten te achterhalen. Wat wel vaststaat is dat meneer de Stadsbouwmeester, die van meet af aan vanwege de Stad “carte blanche” gekregen had, met de leiding van de werken belast werd. Of die meneer ruimschoots van die “carte blanche” (blanche in de letterlijke betekenis van het woord) gebruik maakte ? Hij begon met heel de Grote Zaal (= Vierschaar) in het *wit* te steken. Dat wil zeggen dat elk in reliëf aangebracht ornament dik bepleisterd werd. Staken die (vergeten we niet *gotische*) naar Pissons zin te veel uit, dan werden ze zonder boe of ba gewoonweg weggekapt. Ook de mooie zoldering diende hetzelfde lot te ondergaan : al wat van (eiken)hout was (balken en de rest) verdween achter een dikke - natuurlijk *sneeuw witte* - en *vlakke* laag stukadoorsel. Wat de bouw van de monumentale dubbele trap, die weldra escalier d’honneur zal gedoopt worden, betreft, is met geen woorden te beschrijven hoe hopeloos totaal de vandaalse verwoesting geweest is die niet zozeer aan de grote zaal maar in de eerste plaats aan de beledende kapel aangericht werd.

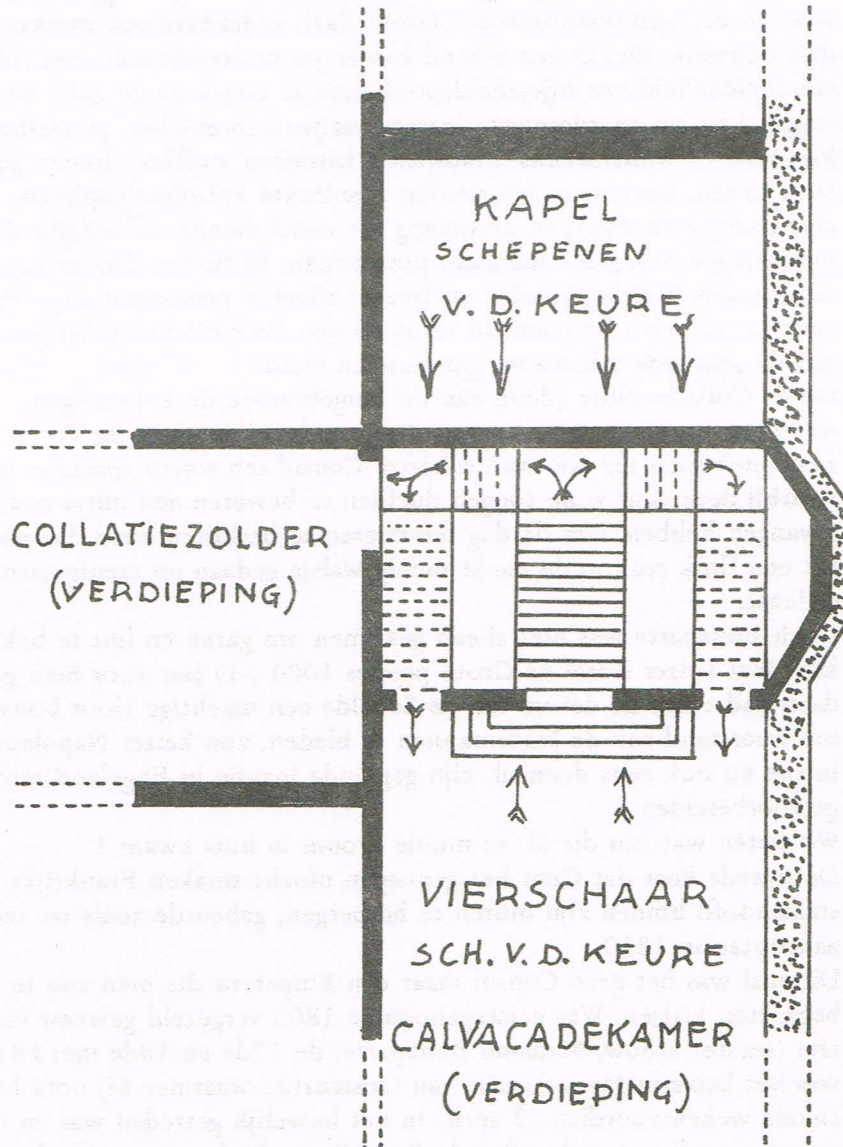
Daarom stellen we voor het verhaal van Pissons erg bedenkelijke bedrijvigheid uit de doeken te doen aan de hand van een eenvoudige verklarende situatieschets.

Om te beginnen werd de estrade waarop de Schepenbank ofte Vierschaar zoveel jaren recht gesproken had, genadeloos weggebroken en de muur die de zaal van de kapel scheidde grotendeels neergehaald. De kapel zelf onderging met brio de pleisterende weldaden met klem vereist door de “architecture Pissonnienne” (het woord is van stadarchivaris Hermann van Duyse).

Om de verschillende trappen (1 brede en 2 smalle) naar behoren te schragen werden 10 grote of minder grote booggewelven opgetrokken. U hoeft niet te vragen op welke manier de vloer van de kapel onder handen genomen werd !

Om toegang tot de Calvacadekamer of Troonzaal te verlenen sloeg

Pissons volk een 16de-eeuwse schoorsteen en nog een paar stukken muur aan gruzelementen alleen maar om 2 deuropeningen te verwezenlijken. En aangezien het Frans gezelschap ook een en ander te verrichten had op de Collatiezolder alias Comediantenkamer alias Arsenaalzaal, brak men en passant ook maar een van de 2 (eveneens authetieke) 15de-eeuwse schoorstenen af. (2)

Afb. 2. Situatieplan van de behandelde delen van het Stadhuis.

Nu het inwendige van het gotisch gedeelte van het Stadhuis naar de regels van de Kunst (K met een hoofdletter) vermassacreerd was, konden de Eerste Consul, Madame Bonaparte, de generaals Moncey en Belliard en de kolonel de Beauharnais met wijdopen aristocratische armen ontvangen worden.

We zegden reeds dat het hoofdpunt van het vijfdaags feestprogramma bestond uit de inwijding van een tentoonstelling die gehouden werd in de "gemoderniseerde" Grote Zaal. Inderdaad een merkwaardige expositie die, in een achttal kamertjes ondergebracht, een rijke verscheidenheid van nijverheidsproducten te bewonderen gaf : werktuigen / rij- en paardetuigen, leertouwerijvoortbrenselen, plateelbakkerswerk / "wollelaekens", tapijten / katoenen stoffen / linnen garens, linten, kanten, zijden stoffen / gedrukte behangselpapieren, chemicalia / voorwerpen afkomstig uit verschillende weldadigheidsinrichtingen / vergulde metalen, porseleinen, kristallen. Dat er aan de exposanten (weinig) gouden en (meer) zilveren penningen uitgereikt werden, zal wellicht niemand verwonderen. En beslist niet dat goud aan de gebroeders Bauwens geschonken werd.

Op de Collatiezolder (denk aan de aangebrachte deuropeningen) werd een brokje gegeten en een slokje gedronken en in de Troonzaal sprak men ter ere van de Eerste Consul een resem speeches uit waarbij deze naar vuile tongen durfden te beweren een uiltje zou gevangen hebben. Om de dag feestvieren te besluiten werd daarna tot een flink stuk in de nacht menig walsje gedaan en menig gavotje gedanst.

Doch Bonaparte was niet alleen gekomen om garen en lint te bekijken. Wat keizer Karel de Grote precies 1000 (-1) jaar voor hem gedaan had : aan de oevers van de Schelde een machtige vloot bouwen om weerstand aan de Noormannen te bieden, zou keizer Napoleon in spe nu ook eens doen nl. zijn geplande invasie in Engeland terdege voorbereiden.

We weten wat van die al te mooie droom in huis kwam !

De tweede keer dat Gent het genoeg mocht smaken Frankrijks staatshoofd binnen zijn muren te herbergen, gebeurde zoals we reeds aanstipten in 1810.

Ditmaal was het geen Consul maar een Empereur die men zou te begroeten krijgen. Was eerstgenoemde 1803 vergezeld geweest van zijn (eerste) vrouw, Madame Bonaparte, de 17de en 18de mei 1810 was het keizerin Marie-Louise van Oostenrijk, waarmee hij nota bene enkele weken voordien (2 april) in het huwelijk getreden was en die nu zwanger liep van de "Roi de Rome", en die hem nu tegen haar

zin vergezelschapte.

Wat dacht de "Municipalité" van het aangekondigde bezoek ? Eenvoudig dit : dat de nochtans sierlijke dubbele trap aan de Hoogpoort, die goed en comfortabel genoeg geweest was om de Consul de Grote Zaal binnen te loodsen, alsoloot te minderwaardig en hinderlijk was om door de keizer gebruikt te worden.

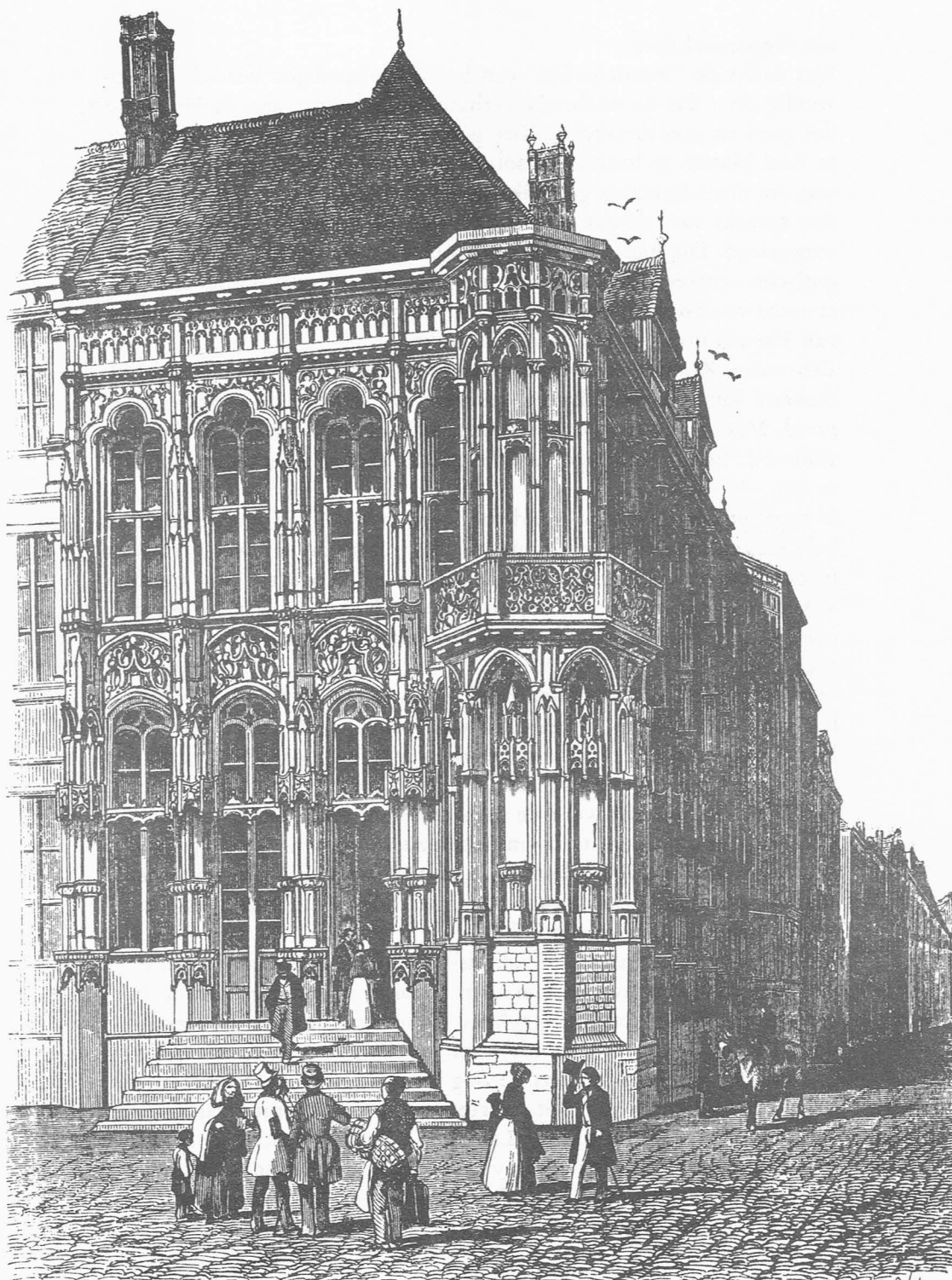
Het spreekt vanzelf dat de cruciale kwestie de heer Pisson werd voorgelegd. Die had natuurlijk DE oplossing in petto : van de drie gotische vensterramen uitgevende op de Botermarkt liquideerde hij er twee van en fabriceerde er deuropeningen van (zie de afbeelding van Pissons nooit geëvenaarde uitvinding).

Een vraag. Konden die ingangen anders bereikt worden dan gebruik makend van een verlokkenende, iedereen verwelkomende trap ? Geen nood. Met een ik-en-een-gij was een 10 treden tellende trap ineengetimmerd. Een rechtlignige, aangezien à la Pisson alles recht diende te zijn.

U begrijpt dat men alras vond dat 2 trappen onderhouden, een dubbele stenen en een enkele houten, "des guten zuviel" was. Trouwens, in des bouwmeesters ogen was de stenen trap toch te lelijk om bekeken te worden, ergo te blijven bestaan. Dus weg daarmee en de overbodig geworden deuropening binnenkamers maar met zwier toegemetseld.

Deze onvergeeflijke vandenstreek gebeurde in 1814. Een groot geluk voor de smaakvol gebeeldhouwde leuning dat deze door een kunstzinnig iemand opgekocht werden met het oogmerk er zijn buitengoed mee te versieren. Toen later - zoals we zullen zien in 1869 - eraan gedacht werd de trap te restaureren, ondernam de Stad de nodige stappen om terug in het bezit te komen van de gelukkig prima bewaard gebleven leuning, zodat de herstelling, al ware het slechts gedeeltelijk, kon geschieden met door Keldermans en De Waghemakere gebezigd materiaal.

Veel afbeeldingen van het Stadhuis-met-zijn-houten-trap zullen er wel niet gemaakt geweest zijn. Een mooi te noemen gekleurde litho van N. Masson, Bruxelles, getekend door Stroobant en uitgegeven door Buffa, Bruges et Ostende, evenals een anonieme plaat lijken ons minder geschikt om ons betoog te illustreren. Liever lieten we onze keus vallen op een wit-zwarte steendruk, tekening van G. Vanderecht, gelithografeerd door Lisbet en uitgegeven door C. Muquardt, Bruxelles. Dezelfde afbeelding vinden we in de Parijse "Journal pour tous" van 3 sept. 1859. Ze begeleidt een beknopt maar degelijk artikel van Henri Berger over "La Ville de Gand".

Afb. 3. Stadhuisgevel met trap van Pisson.

Over de typische klederdracht van het twaalfstal geportretteerde figuranten zullen we het niet hebben. Wel willen we de aandacht vestigen op een paar andere details : 1° de dubbele stenen trap, kant Hoogpoort, heeft de plaats geruimd voor een stuk "blinde muur"; 2° de nissen moeten het nog steeds stellen zonder de standbeeldjes van Keizer Karel, diens vrouw Isabella van Portugal en tante Margareta van Oostenrijk; 3° het in het oog springend balkon van de verdieping van waarop de ondertekening van de Pacificatie op 8 nov. 1576 plechtig afgekondigd werd.

Het bezoek van de keizer, de keizerin en de hen vergezellende koning en koningin van Westfalen betekende voor de stadskas een aderlating van je welste. Had de "Municipalité" een uitgave voorzien van 50.000 fr. (een fabelachtig bedrag), naderhand moest blijken dat die uitgezwoolen was tot eventjes 73.821 fr. en tweeënvijftig centimes (toen had een centime nog een serieuze waarde). Het aldus gemaakt deficit was zo ontzettend groot dat een van de verantwoordelijken van de feestcommissie zelfmoord pleegde.

Na de Franse keizer waren het de Nederlandse prinsen die met hun gevolg het genoeg mochten smaken Pissons stenen en houten trappen te mogen bestijgen en afdalen.

Koning Willem I smaakte dat genoeg toen ter gelegenheid van zijn Blijde Inkomst (5-8 sept. 1815) er in het Stadhuis gegeten en gedronken (arsenaalzaal) en gedanst (Troonzaal) werd.

Toen hij vergezeld van zijn zoon prins Frederik op 11 juli 1817 naar Gent kwam - niet om de Guldensporenslag te herdenken - maar om de opera's "Jean de Paris" en "Ma Tante Aurore", beide werken van Boieldieu, te komen bijwonen, schijnt men het Stadhuis feestelijk voorbijgegaan te zijn.

's Konings andere zoon, prins Willem van Oranje, begeleid door zijn vrouw, grootvorstin Anna Paulowna van Rusland, deden het van 1 tot 4 juni 1819 opvallend beter want een schitterend banket (ditmaal in de Grote Zaal) en een even schitterend bal (in de Troonzaal) waren dingen die op het feestprogramma een ereplaats gekregen hadden. Nog 2 keren verbleef Willem te Gent zonder naar het schijnt een voet gezet te hebben in het Stadhuis : van 25 tot 27 juli 1819 om naar de opera te gaan en zich te laten zien in nijverheidsondernemingen, hospitalen, schildersateliers en in het Museum. Van 6 tot 8 oktober 1820 om samen met prins Frederik het terrein te komen verkennen waar de geweldige Citadel zal verrijzen en de manoeuvres bij te wonen die op het Heirnisplein gehouden werden. Tussen haakjes : enkele dagen na hun vertrek berichtte de koning aan het Ge-

meentebestuur dat hij het besluit genomen had het schilderij van Van Bree "Willem de Zwijger tussenbeide komend bij de Calvinistische Magistraat (1578) met het oog op een betere behandeling van de Katholieken" aan de Stad te schenken.

Heeft men Pissons houten trap in de loop van de jaren eenmaal of meerdere keren moeten vervangen (wegens verrotting natuurlijk) weten we niet. Mogen we de "Kronyke de Laval" geloven dan zou een dergelijke vervanging reeds in 1814 gebeurd zijn : "February 1814. Den houten trap gestaen voor het Stadhuys op de Botermarkt wierd door de Stad afgebroken en het hout aende arme menschen gegeven." Hoe dan ook, een ding is zeker : toen de koning in 1829 de Arterveldestad met een nieuw (zijn laatste) bezoek vereerde, was het decorum enigszins veranderd.

Niet zolang voordien had burgemeester Van Crombrugge, daarin unaniem bijgetreden door de schepenen Ch. Kervyn de Volkaersbeke, Ch. de Meyer, J. van Melle, P. de Hertogh en F. Verheggen, terwijl men toch bezig was enige (niet al te gelukkige) herstellingen aan de gevels uit te voeren, besloten de rechte lijnige houten trap te laten sneuvelen om in de plaats ervan een meer uitspringende boogvormige arduinen exemplaar te bouwen.

Met die bouw werd bouwmeester Pierre-Jacques Goetghebuer (1788-1866) belast. U weet wel de man wiens naam zo nauw verbonden is aan de iconografische atlas in het Stadarchief berustend : de Atlas Goetghebuer. We mogen gerust aannemen dat het Willem is die de nieuwe trap inwijdde. Ook dit nog tussen haakjes : tijdens het bal aangeboden door de "Société industrielle" en waarop de kruim van de bourgeoisie aanwezig was, J. Rosseel, de Smet de Nayer, B. de Pauw, Huytens-Kerremans, Poelman-Haemelinck, E. Neyt, Lousbergs-Thery, Couvreur, Van Acker-Ceuterick, enz. brak brand uit in de fabrieken van de 2 laatstgenoemden gelegen in het Gravensteen. Talrijk waren de feestvierders die, de een in uniform, de ander in avondkledij naar het rampgebied snelden. Allereerst de slachtoffers Couvreur en Van Acker; bovendien de gouverneur, de burgemeester en de hertog van Saxon-Weimar.

Uiteraard werd de stenen trap vaker in beeld gebracht dan de houten. Te vermelden waard zijn m.i. :

de in "Vues pittoresques de la Ville de Gand" van A. Voisin opgenomen litho "Hôtel-de-Ville de Gand, dessiné d'après nature et lithographié par Manche, Bruxelles";

de door B. Fabronius getekende en door Louis Stroobant gesteedrukte en door Tessaro & Cie (Veldstraat) uitgegeven gravure;

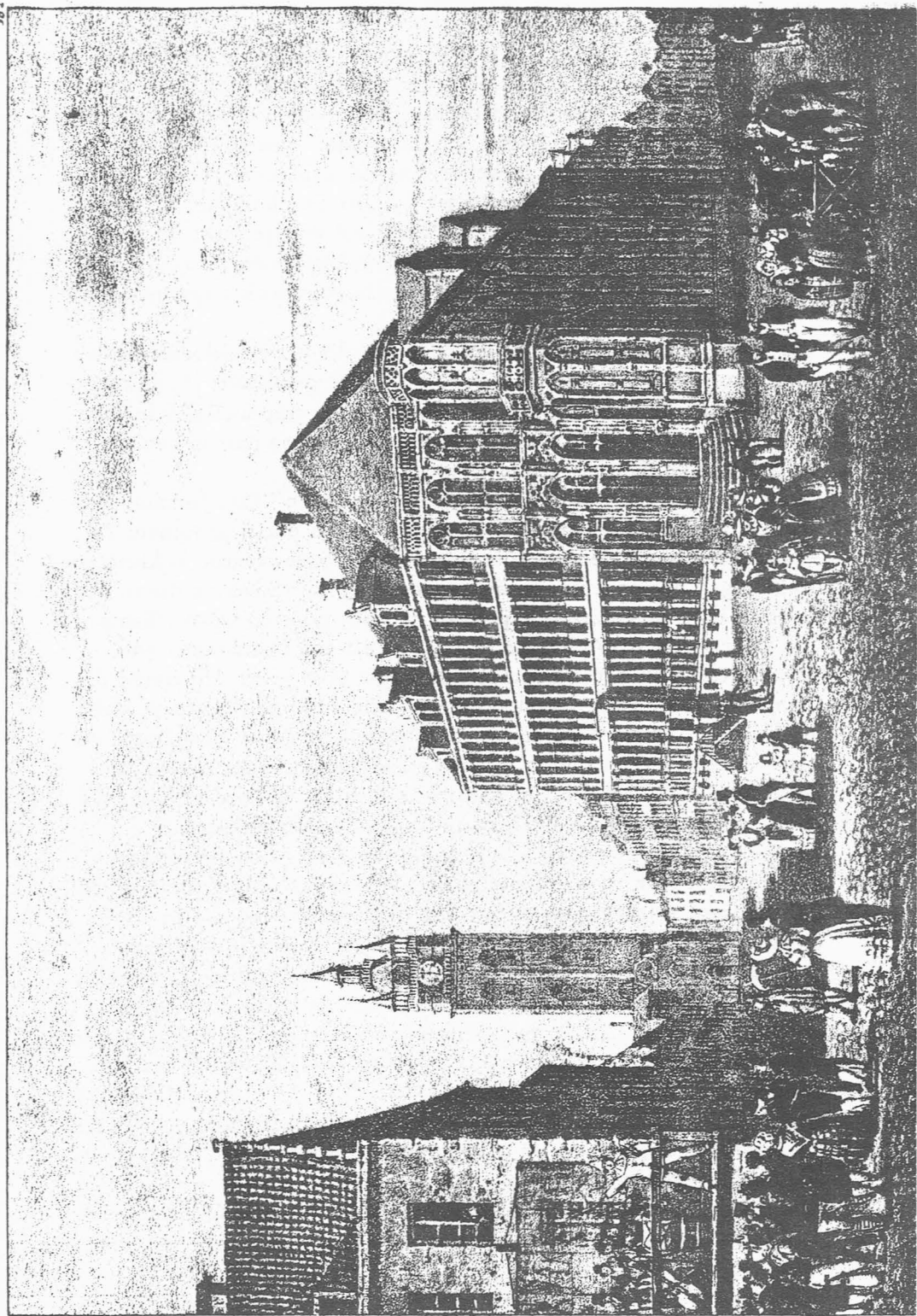
de in "Gand monumental et pittoresque par Hermann van Duyse" opgenomen door Louis Stroobant mooi getekende doch wat al te zeer fantasierijke afbeelding. Bovendien abusievelijk gedateerd 1867 als dit jaartal diende te zijn : tussen 1839 en 1853; de zeer bekende door G. Jacquain à Gand uitgegeven reeks "Monuments historiques" waaronder o.a. het Stadhuis met de stenen trap. Van klein formaat (8,7 cm x 5,8 cm) gedrukt op uiterst dun papier, geplakt op een porselein-kartonnen kaart (14,5 cm x 10,5 cm), deze versierd met in gouddruk uitgevoerde barokke lijst.

Als we ter illustratie van ons verhaal geen der bovenbedoelde litho's afdrukken maar wel een door Jacques Sturm getekende (?) en/of gesteendrukte plaat, doen we zulks minder om de trap uit 1829 te laten bewonderen dan om de aandacht te vestigen op een paar in het oog vallende folkloristisch getinte straattoneeltjes.

Vóór de gevel van het op dat ogenblik "gewezen" Sint-Jorishof hebben een viertal straatmuzikanten en een clown plaats genomen. Ze doen hun uiterste best de vóór het verhoog geposteerde kijklustigen te bewegen de aangeprezen cicusvoorstelling bij te wonen die in de bovenzaal en de gewezen kapel van het Hof gegeven wordt. Tame-lijk ver verwijderd van het circusgedoe heeft een marskramer (of kwakzalver ?) in het midden van de straat post gevat. Hij tracht de koopwaar van de hand te doen die hij uitgestald heeft op een kleine klaptafel. In feite zouden èn de Botermarkt èn de Hoogpoort vol tafels en kramen en tenten moeten staan hebben want als het voor is in het Sint-Jorishof is het automatisch markt in en rond het Stadhuis, niet zelden op de Poeljemarkt en in de Cataloniëstraat.

Het was onder het vruchtbaar bestuur van de grote burgemeester Charles de Kerchove de Denterghem (1857-1881) dat beide trappen geliquideerd werden. De historie van die afbraak ving aan in 1865, hetzelfde jaar dat de Kerchove zich graaf liet noemen. Nadat men had vastgesteld dat "toute la partie gothique des façades extérieures (était) dégradée et de nombreux fragments de sculpture s'en (étaient) détachés" besloot het Gemeentebestuur de stier bij de horens te vatten. De "Commission d'Art et d'Archéologie" begon met de Minister van Binnenlandse Zaken te verzoeken "d'inviter l'Administration Communale à faire dresser un plan complet tant pour la restauration extérieure que pour l'appropriation intérieure" van het inderdaad erg gehavend Stadhuis.

Om uit de gewoonten niet te gaan haastte de hoogste Overheid zich langzaam, uiterst langzaam met enig gevolg te geven aan het gedane

Afb. 4. Stadhuisgevel met trap van Goetghebuur

verzoek. Uiteindelijk werd de Gemeenteraad in zijn zitting van 5 juli 1869 in de mogelijkheid gesteld een "plan d'appropriation et de restauration intérieure de l'Hôtel de Ville" goed te keuren.

Het jaar daarop werd de architect Adolphe Pauli, bijgestaan door de ingenieur Hofman en geadviseerd door de Franse specialist Viollet-le-Duc met de uitvoering van de werken belast.

De door Pisson aangebrachte bepleisteringen werden verwijderd. De Grote Zaal (Vierschaar) zo goed mogelijk in haar oorspronkelijke toestand hersteld (jammer genoeg begiftigde Viollet-le-Duc haar met een 19de-eeuwse neo-gotische schoorsteenmantel in plaats van haar met een 16de-eeuwse in Vlaamse gotische stijl uitgevoerd exemplaar op te smukken. De Napoleontische "escalier d'honneur" op welk groot bordes (op het plan waar 2 pijltjes naast elkaar getekend worden) vanaf 1857 het bronzen borstbeeld van J. van Artevelde (3) getroond had en de stenen trap van Goetghebuer werden weggebroken. Zoals we reeds zagen kreeg de Arsenaalzaal een duplicaat-schoorsteenmantel. De gewezen kapel werd herschapen in de ons allen zeer goed bekende trouwzaal. Natuurlijk werden de talrijke in de muren geslagen bressen gedicht. Ten slotte werd zoals we reeds mochten aanstippen de monumentale trap aan de gevel van de Hoogpoort met grotendeels oorspronkelijk materiaal heropgebouwd. Kortom, "ce fut une tâche longue et difficile qui souvent exigea un véritable talent de devination et qui réclamait autant d'érudition archéologique que de science technique". (H. van Duyse)

Eenmaal tot een goed einde gebracht, een mooie zaak die kordate afrekening met Pissons gepleegd vandalisme. Nu was de Grote Zaal van het oud Schepenhuis gereed om in 1876 de gedenksteen herinnerend aan de ondertekening van de Pacificatie in ontvangst te nemen en meteen als Pacificatiezaal gedoopt te worden.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) Ha ! die monsieur Pisson (Gent 21 maart 1763 - Gent 9 dec. 1818). Allermint geen misdeeld of onbekwaam iemand; integendeel een ervaren en geschoold vakman die door de (natuurlijk francofiële) liefhebbers van de "nouvelle vague"-bouwstijl gezocht werd om hun woningen in die stijl op te trekken. Inderdaad waren gevels van zijn hand zowat overal in de stad tegen te komen : aan de Nederkouter, aan het Koophandelplein (waar burgemeester Braun zolang woonde); aan de Poel; aan de Hoogpoort; aan de Kouter; aan de Recollettenlei; aan de Vlasmarkt; aan de Drabstraat; aan de Slijpstraat, enz. enz.

Aan een tweetal door Pisson opgetrokken gebouwen willen we enkele regels wijden. Primo aan het aan de Poel gelegen Hotel de Nockere (eertijds Hof van Wacken genoemd; nu ingenomen door "Het Volk"). Verder aan het aan de Nederkouter gelegen Hotel de Meulenaere, dat menig (oudere) lezer gekend heeft als "Huis Vyt" en "Evangelische Tempel". Op de plaats van het gesloopte pand verrees enkele jaren geleden de winkel uitstekende Kyckuit. Als A. Voisin in zijn "Guide des Voyageurs, Gand 1826" stelt dat Pisson "enrichit pendant l'espace de trente ans sa ville natale d'un grand nombre de monumens et de maisons élégantes" loog hij het niet al. Maar hij vergat waarachtig de keerzijde van de medaille te tonen : de fenomenale ondiensten die onze fameuze neoklassieker aan een van de prachtigste gebouwen van zijn "ville natale" bewees.

Volledigheidshalve stippen we aan dat hij het was die in 1800 de meer dan 30 m hoge in hout uitgevoerde vredeszuil bekroond door het beeld van Bellona, ontworpen had en laten oprichten op de Vrijdagsmarkt. Een paar jaren voordien (1797) had hij de moestuin van de Baudeloabdij herschapen in de eerste der Gentse Kruidtuinen.

- (2) Een mooie foto van de nog bestaande 15de-eeuwse schoorsteen is opgenomen in "Dr. H. Pauwels, De Schoorstenen van het Stadhuis te Gent, Gent 1952". De schoorsteenmantel aan de andere kant van de zaal is een getrouwe copie van de authentieke. Hij werd bij de herstelling van het Stadhuis na 1869 onder toezicht van Viollet-le-Duc opgericht. Kenmerkend voor de versiering van een der wangen de schoorsteenmantel is de voorstelling van de Maagd van Gent met haar Leeuw.
- (3) Deze reusachtige buste, een meesterwerk van Pieter de Vigne-Quyo, in feite de voorbode van het standbeeld dat in 1863 opgericht werd, dagtekent van 1845. Na in 1856 triomfantelijk rondgereden te zijn in de Brusselse Omme-gang kreeg ze een ereplaats op de eretrap in het Stadhuis. Tegenwoordig staat het beeld in een der gangen van de verdieping van het gewezen Schepenhuis van Gedele.

GERAADPLEEGDE AUTEURS

A. de Ceuleneer; Pr. Claeys; J. Decavele & R. de Herdt (catalogus Willem I); H. van Duyse; V. Fris; P. Kluyskens; J. E. Nève; H. Nowé; F. de Potter; W. Rogghé; A. van Werveke (Nota's)

HET GRAVENSTEEN IN DE 18e-19e EEUW

Het Gravensteen schijnt als toeristische bezienswaardigheid nog niets van zijn aantrekkingskracht te hebben ingeboet. De jaarlijkse bezoekerscijfers gelden hier als een doorslaand bewijs.

In de 18e-19e eeuw was het Gravensteen niet zoals wij het heden kunnen bewonderen. Onderaan de walmuren stonden huizen en binnen de muren werden verschillende nijverheidsinstellingen ondergebracht. Eugene Zetternam nam dat decor als achtergrond van zijn

bekende sociale roman "Mijnheer Luchtervelde".

Keizerin Maria Theresia gaf op 15 februari 1779 order tot de openbare verkoping van het Gravenkasteel. Hierin waren niet begrepen de konsistoriezaal met de aangrenzende kapel, welke het gouvernement afstond aan de kastelijn van de Oudburg.

Op 2 november 1779 publiceerde "De Gazette van Gent" een beschrijving van de goederen, welke te koop werden aangeboden :

"Verscheyde delen voortijds gebruykt geweest hebbende tot de vergaderinge van den Raed van Vlaenderen, de Greffie, de Gevangenis en de Conciergerie van den zelfden Raed, alsmede een huys, daer-nevens staende, alle zeer gedienschtig tot de groote fabrieken".

De architect Jean-Denis Brismaille werd het Gravensteen toegewezen op 23 december 1779 voor de som van 8.353 pond groten. Hij was het die op het einde van de 18e eeuw een belangrijke rol speelde in de wijziging van het stadsbeeld. De eigenaar scheen niet gehaast te zijn om aan de wenk van de Oostenrijkse regering te voldoen. Er werd ni. gesuggereerd een fabriek op te richten. Brismaille daarentegen vormde zijn eigendom om tot een soort arbeiderswijk.

Op 11 november 1784 verscheen in de Gazette van Gent volgende aankondiging :

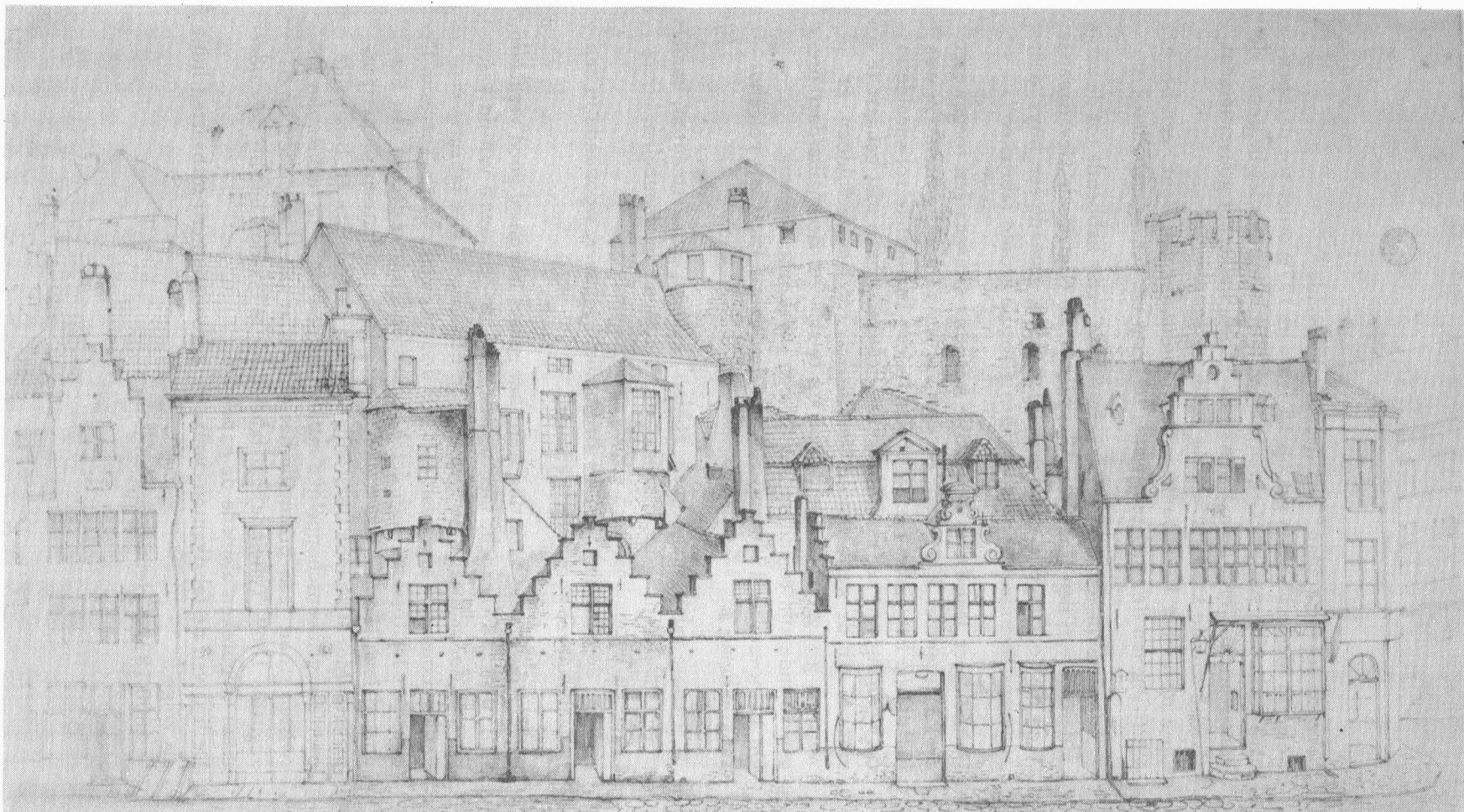
"Groote zalen, magazijnen, zolders, kelders, appartementen, kamers enz. alle dienstig tot het plaetsen van goederen, meubelen, effecten en koopmanswaren alsook voor logementen.

Voor de conditien, bij Jan Brismaille, eygenaer, woonende in een deel van het voorzeyde gebouw".

Tijdens de Franse bezetting werd het geheel nationaal goed verklaard. In 1797-1798 verkocht men in drie maal de gebouwen van de kastelijn van de Oudburg - gelegen binnen het kasteel met inbegrip van de bijgebouwen - afgestaan in 1779 door Keizerin Maria-Theresia. De eigenaars Delfosse en Van der Keeren stonden hun deel af aan Ferdinand-Jean Heyndericx, welke in het Steen een katoenspinnerij inplantte. Moeilijkheden ontstonden tussen Heyndericx en Brismaille over een gemeenschappelijke muur. Om een einde te maken aan de twisten stond Jean Brismaille het donjon af aan Heyndericx op 31 augustus 1809. Teneinde zijn fabriek uit te breiden liet hij de zuidermuur wegbreken alsmede de kapel.

De lijst van de fabrikanten, welke de katoenspinnerij uitbaatten luidt als volgt :

1800-1827 : Heyndericx en Zonen

Zicht op het Gravensteen kant St. Pharaildeplaats 1832. Tekening van Van Lokeren

1828-1835 : Heyndericx en zonen en Couvreur

1836-1852 : Scribe

1853-1854 : Scribe en H. Delise-Scribe

1855-1867 : H. Delise-Scribe

1868-1885 : A. Lintens-Delise

Een tweede katoenspinnerij werd opgericht in het Gravensteen in 1827 door de vennootschap Van Acker-Ceuterick en Cie. Zij hield op te bestaan in 1837. Gedurende de jaren 1845-1846 werd een constructiewerkplaats opgericht door de firma Steinberg en Scribe binnen het Gravensteen.

De architect Brismaille wist de eigendom te bewaren - met uitzondering van de spinnerij Heyndericx - van het overblijvende deel van het Gravensteen.

Buiten de fabriek en de privaatwoningen van de families Brismaille en Heyndericx trof men er een vijftigtal arbeiderswoningen aan. Buiten de muren van het Gravensteen stonden eveneens tientallen huisjes. Alzo werd in een der huisjes nl. in café Het Hertjen de toondichter Jef Vander Meulen geboren op 24/3/1869.

De procureur Nicolas Hulin, welke een der dochters van Brismaille huwde, werd eigenaar van het gedeelte dat Brismaille toebehoorde. In de nacht van 31 mei op 1 juni 1829 vernietigde een hevige brand de tekstiel fabriek van Heyndericx en Couvreur, alsmede een gedeelte van de fabriek Van Acker-Couvreur en Cie. Koning Willem verbleef toen in de Arteveldestad. Men schatte de schade op 40.000 gulden; maar de vorst gaf voor hij Gent verliet 20.000 gulden om de fabriek te helpen heropbouwen.

In 1865 ondernam de stad Gent een eerste poging om het kasteel geheel of gedeeltelijk te verwerven. Vooraanstaande burgers en intellectuelen als dhr. de Bethune, Paul Fredericq, Julius Vuylsteke, de Limburg-Stirum, Ferdinand Van der Haeghen, Varenberg, Verhaegen en Herman Van Duyse deden een beroep op Minister Alfons Van den Peereboom. Hij verklaarde dat zijn departement bereid was tussen te komen bij de aankoop van het Poortgebouw.

Het ganse gebouw werd in 1870 te koop gesteld met uitzondering van de fabriek.

De verkoop liep op een sisser uit. Twee jaar later begon het stadsbestuur opnieuw te onderhandelen. De Stad Gent aanvaardde de aanbieding van de eigenaar om het poortgebouw te verwerven voor 21.000,- fr. De staat en de provincie kwamen ieder tussen voor 1/3 van de verkoopprijs.

De promotors van de volledige redding van de burcht begaven zich

in 1887 bij Minister Beernaert en mochten zich verheugen in de steun van de gouverneur van Oost-Vlaanderen, de burgemeester van Gent en de morele steun van tal van politici, kranten, verenigingen en sympatisanten.

Tijdens de gemeenteraadzitting van 30/7/1887 werd de voorlopige overeenkomst goedgekeurd tussen de Staat en de Stad Gent om het Gravensteen en aangrenzende eigendommen te verwerven onder gemeenschappelijke kosten. De aangrenzende eigendommen waren gelegen in de Hoge Zonnestraat, St. Pharaïldeplaats en de Geldmunt. De kostprijs van de eigendom Hulin bedroeg 175.000,- fr. Voor de eigendom Lintens-Delise werd 90.000,- fr. neergeteld; hetzij 260.000,- fr. voor het ganse gebouw.

Op 20 augustus 1889 verlieten de laatste inwoners het Gravensteen. Pikante bijzonderheid : herhaaldelijk moest de politie ingrijpen ten einde de verhuizing te bespoedigen.

's Anderdaags begonnen de eerste ontmantelingswerken. De restauratiewerken stonden onder de leiding van arch. Jos De Waele en na zijn overlijden architect Mortier.

Beiden hebben aan het vervallen burcht zijn middeleeuws karakter teruggegeven.

J. CLAUWAERT

BRONNEN

- Les monuments de la ville de Gand par Prosper Claeys 1905 - Gand Imprimerie J. Duvivier, Rempart St. Jean, 15.
- Uit het groot prentenboek van 's Gravensteen door P. Kluyskens (artikelenreeks De Gentenaar augustus-september 1972)
- diverse persoonlijke aantekeningen.

DRIESKEN NIJPERS

Begin 1852 verspreidden zich geruchten te Gent, dat een jonge boer van Sint-Gillis-Waas, genaamd André De Clercq, wonderlijke genezingen verrichtte. Met een eenvoudige aanraking met zijn handen genas hij personen, die leden aan reuma, een in die tijd veel voorkomende kwaal. Volgens de geruchten waren de reumaleiders volledig genezen na een of twee behandelingen.

Volgens een verhaal van onze de Clercq werd hij een drietal malen getroffen door de bliksem; alzo bezat hij een overschot van een electrisch fluïdum en door een aanraking werd bij de reumaleider, die

een tekort had aan electrisch fluïdum, het evenwicht hersteld en was de zieke genezen.

De Clercq, die weldra Driesken Nijpers werd genoemd, werd al snel zeer vermaard. Van overal kwamen zieken naar Sint-Gillis. Driesken Nijpers breidde dan ook zijn zaak uit en richtte "consultatiebureaus" op in enkele steden, zo te Brussel en te Gent. Te Gent ontving hij de reumaleiders in het Sint-Jorishof.

Wekelijks reisde Driesken Nijpers naar Brussel. Een Brusselse krant vertelt het volgende :

On cite une foule de personnes marquantes, même des médecins qui ont fait venir *Driesken* chez eux et qui ont été instantanément guéries ou soulagées par le simple attouchement de cet homme électrique. Il ne peut suffire à toutes les demandes de visite qui lui sont faites bien qu'il ait une demi-douzaine de vigilantes à sa disposition. Les individus les plus pressés se cramponnent derrière la voiture qui le transporte d'un quartier à l'autre.

Op een klacht van de geneeskundige commissie werd Driesken Nijpers opgeroepen voor de rechtbank te Dendermonde, waar hij beticht werd van onwettige uitoefening van degeneeskunde en van bedrog. Natuurlijk kwamen een groot aantal getuigen verklaren, dat ze genezen waren door de aanrakingen van de betichte. De rechtbank van Dendermonde achtte de beschuldigingen niet bewezen en sprak Driesken Nijpers vrij. Nu werd onze genezer voor het Beroepshof te Gent gedaagd; ook hier werd hij vrijgesproken op 16 juni 1852. De vorige dag had hij een voorstelling bijgewoond in de opera te Gent en genoot er van het publiek een grote belangstelling.

De Gazette van Gent van 20 juni deelt mede : "Men meldt, dat Driesken Nijpers morgen namiddag om vier uur in het Sint-Sebastiaanshof buiten de Keizerpoort zal afstappen." Op 23 juni vertelt onze krant "Zo groot was de toeloop, dat de genezer een vigilant heeft moeten nemen om aan de verzoeken van zijn klanten te ontsnappen".

En op 30 juni vinden we het volgende : "De plus fort en plus fort. Wonderbaarlijke genezing. Zekere heer L. leed aan flerecijn. Hij zond zijn laarzen aan Driesken Nijpers; deze zond ze terug doordrongen van zijn heilzaam fluïdum en sinds is L. radikaal genezen". Tevens verscheen een mededeling, dat bij de heer Hemelsoet, drukker alhier, een gelitografeerd portret van Driesken Nijpers te verkrijgen is. "Dit portret is bestemd om fortuin te maken".

De prijspraak van Driesken Nijpers vergróotte nog de sympathie bij

de massa. Voor de straatzangers was hij een welgekomen onderwerp.

LIEDEKEN

Driesken Nypers op het Tribunal,

Stemme : Trien, Trien... Trien.

Driesken, zegt eens, hoe hebt gy dit verkregen ?

Van waer die *kunst*, welke u elkeen toepraet ?

Waerom loopt men u na, langs alle wegen ?

Randt men u aen, met hoopen langs de straet ?

O ! heer, myn regter, ziet :

'T is door wonder zulks geschied.

Maer, al wie lydt of niet,

Help ik uit 't verdriet.

Driesken, 't is erg; de mannen van de pillen,

Van plaesters, pap, lakens en lavement,

Klagen dat gy geneest de styve billen,

Zonder diploma, examen of patent ! ...

O ! heer enz.

Driesken, gy weet, men spreekt hier van geen' grappen,

Wy straffen hen, wie uitoefenen die kunst,

Alleen vertrouwd aen wettige Esculappen;

Is dit bedrog, of wel hemelsche gunst ?

Ja, heer, myn regter, ziet

't Is door den hemel zulks geschied,

En al wie lydt of niet,

Help ik uit 't verdriet.

Driesken, gy schryft dus geene medecynen,

Maer vraegt gy soms geen geld voor uwen loon,

Toen gy een plaeg, of 't lyden doet verdwynen,

Van een door rhumaties gekweld persoon ?

Neen, heer, ik vrage niet,

't Is voor niet dat zulks geschiedt

En al wie lydt of niet,

Help ik uit 't verdriet.

Heer Prokureur, ik zal het u verhalen,

Hoe dat ik help, wie lydend is of ziek;

Drymael geraekt door felle bliksemstralen,

Wierd door dit vuer myn lyf als elektriëk,

Maer, maer ik weet het wel,

Men zit my al lang op 't vel,
Doch al wie lyd of niet,
Help ik uit 't verdriet.
Driesken, het regt, ontslaet u van de klagten,
Om dat het blykt dat er geen' tigten zyn,
Maer, in 't vervolg, moet gy u steeds wel wachten,
Dat gy voor geld, niet speelt den medecyn.
O ! heer, dit doen ik niet.
Maer door wonder als gy ziet,
Al wie ook lydt of niet,
Help ik uit 't verdriet.

Ook Pr. Van Duyse dichtte een vers, tachtig regels lang, "Aen den Wonderdoctor Driesken Nypers". Het gedicht is werkelijk te lang om te publiceren; wel enkele verzen.

Al de Thomassen liggen er onder,
Driesken, vrij sprak u de Wet.
De Faculteit is naer den donder...
Die u alleen heeft voor 't sterven gered.
Tot driemaal toe sloeg u die vijand,
Maer gij zijt een paratonneer.
Hij verleende u een wonderen bijstand;
Al wat ge nijpt, is buiten zeer.

Helaas, het succes van Driesken Nijpers duurde niet lang. Hij overleed te Sint-Gillis aan typhus op 12 januari 1853. Hij was nauwelijks vijfentwintig jaar oud.

Er bestonden heel wat karikaturen van Driesken Nijpers. Een er van stelt het uitstalraam van een schoenmaker voor, die laarzen, genepen door Driesken Nijpers, verkoopt. In heel wat huizen hing het portret van de wonderdokter. Grappenmakers verzekerden, dat al de personen, die in een huis met een portret van Driesken woonden, gevrijwaard bleven van reuma.

We betreuren geen portret van Driesken Nijpers te hebben gevonden om dit artikel te illustreren.

M. VANBERGHEN

BRONNEN

Gazette van Gent.

Prosper Claeys : Notes et souvenirs. I. Driesken Nijpers.

TWEE GROTE SPORTGEBEURTENISSEN TE GENT IN 1913

We schrijven 1913. Op zaterdag 26 april werd de wereldtentoonstelling te Gent plechtig geopend in aanwezigheid van de koninklijke familie. De tentoonstelling beslaat 136 ha. en lokt een massa binnenlandse en buitenlandse bezoekers. Tijdens de duur van de tentoonstelling worden honderden congressen gehouden, alsook muziekfestivals, wedstrijden en allerlei feesten.

Op zondag 1 juni werd in de feestzaal van de tentoonstelling een bokswedstrijd ingericht tussen de Franse kampioen Georges Carpentier en de kampioen van Engeland Bombardier Wells voor de Europese titel weltergewicht. De prijzen van de plaatsen bedragen 100 fr., 70 fr., 60 fr., 50 fr., 30 fr., 25 fr., 20 fr., 10 fr. en 5 fr. De kaarten voor de wedstrijd werden verkocht te Parijs, Londen, New-York, Amsterdam en Keulen. Het aantal toeschouwers bedroeg ongeveer tienduizend. In de eerste wedstrijd bokste de Gentenaar Tyncke tegen een zekere Demien in tien ronden van drie minuten. Dan ving de grote wedstrijd aan. Tijdens de eerste ronde ging Carpentier ten gronde voor negen seconden. De wedstrijd werd zeer hardnekkig betwist. De tweede ronde was verdeeld; in de derde ronde viel Carpentier geweldig aan. Vierde ronde : met een geweldige vuiststamp in de maagstreek velt Carpentier zijn tegenstander, die knock-out blijft liggen. De negentienjarige Carpentier heeft de Europese titel veroverd.

EXPOSITION UNIVERSELLE DE GAND

DIMANCHE 1er JUIN DANS LA PLUS GRANDE ARENE POUR LA PLUS GROSSE BOURSE

90000?

LE PLUS GRAND COMBAT

POUR LE CHAMPIONNAT d'EUROPE

(POIDS LOURDS)

"LE WONDERLAND FRANÇAIS"

ORGANISE PAR M. F. ARQUIER (PC) et "ENNET SYNDICATE"

AVEC LA COLLABORATION DE M. F. ARQUIER (PC) et "ENNET SYNDICATE"

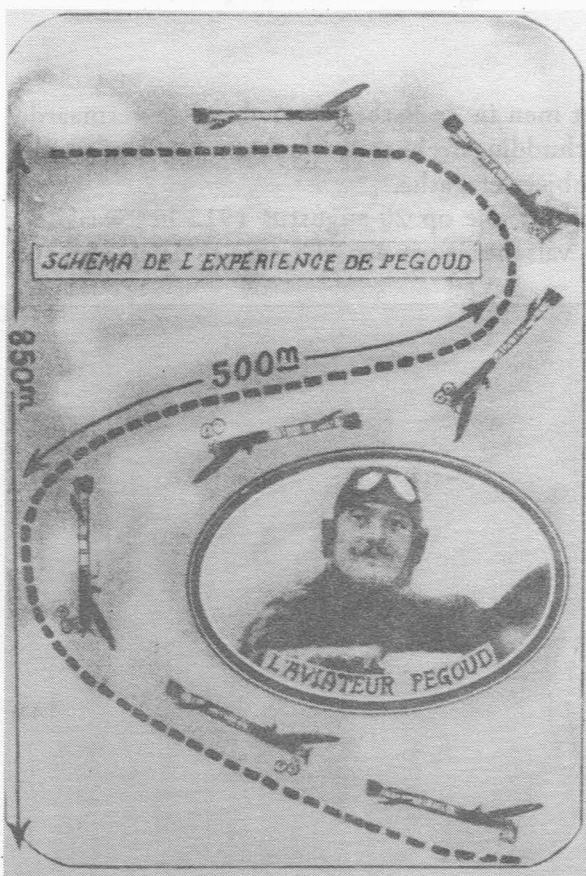
Bombardier WELLS

CARPENTIER

TRAINS SPECIAUX en BELGIQUE FRANCE HOLLANDE ALLEMAGNE ANGLETERRE

In verband hiermede willen we nog vermelden, dat begin juni 1913 in de zaal Gent Palace een bokswedstrijd voor vrouwen werd ingericht, waaraan de Franse Mireille (60 kg.) en Carmen (60 kg) en de Engelse Little You-You (57 kg.) deelnamen.

Maandag 3 november. De tentoonstelling wordt gesloten. Men wil met een apotheose eindigen. Reeds op 20 oktober blokletteren de kranten: "Pégoud komt naar Gent". Pégoud was een Franse vlieger, geboren in 1889, die beroemdheid had verworven met zijn acrobatische vluchten. De vliegmeeting ging door op het Sint-Denijsplein, dat werd afgezet door 250 soldaten en 60 rijkswachters. De prijzen van de plaatsen bedroegen drie frank op de tribunes, een frank op de voorbehouden plaatsen en 0,50 fr. op de volksplaatsen. Voor de automobielen bedroeg de prijs vijf frank. Een twintigtal bijzondere treinen naar Gent werden ingericht. Pégoud had op zijn tocht door Europa demonstraties gegeven te Wenen en Berlijn; alzo kon zijn

vliegtuig niet tijdig naar Gent worden gebracht. Een nieuw vliegtuig van het huis Blériot werd naar Gent gezonden en hier door mechaniekers van de firma gemonteerd. Het toestel was een eendekker en had een motor van 50 P.K. Het geraamte was vervaardigd uit zeer buigzaam hout en overdekt met een zeer fijn en waterdicht lijnwaad. De draagvlakte bedroeg 18 vierkant meter en het vliegtuig woog 300 kg. De eerste demonstratie had 's morgens plaats. Na een eerste proefvlucht klom Pégoud met zijn toestel tot dui-

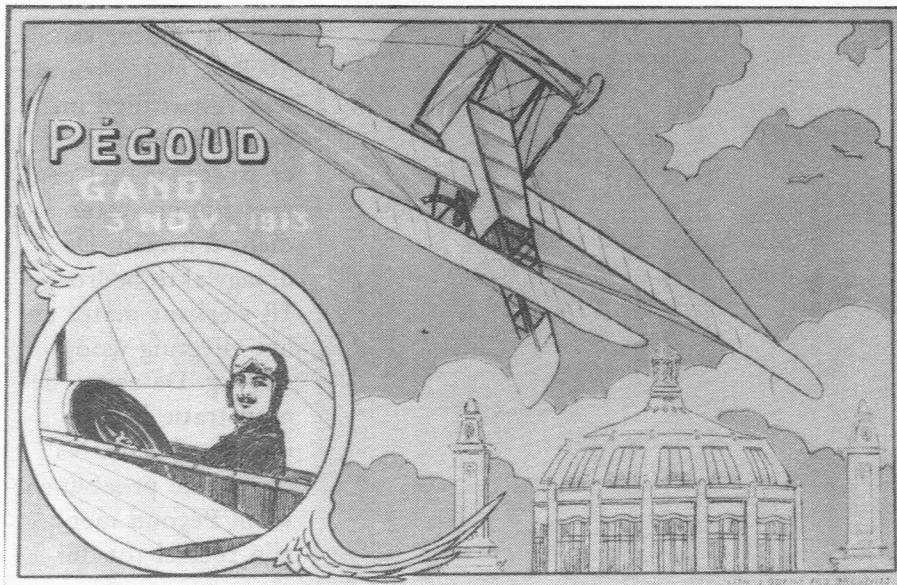
zend meter hoogte, deed daar zeven loopings, vloog in spiraal, buitelde en vloog met zijn hoofd naar beneden gedurende 45 seconden. 's Middags werd door Albert Feyerick, voorzitter van de sportcommissie van de tentoonstelling, aan Pégoud een feestmaal aangeboden in de wijk Oud-Vlaanderen. Op het banket was ook de Franse vliegtuigbouwer Blériot aanwezig. Tijdens het banket had Pégoud veel werk met het ondertekenen van prentkaarten en diskaarten. 's Namiddags werd een tweede demonstratie gehouden. Het enthousiasme van de menigte was onbeschrijfelijk. De massa verbrak de omheining en stormde naar de auto, waarin Pégoud had plaats genomen. De totale ontvangsten beliepen 23.000 fr. plus ongeveer 2.000 fr. van de kaartenverkoop, totaal 25.000 fr., terwijl de kosten 20.000 fr. bedroegen. De massa werd geschat op honderdduizend; natuurlijk waren duizenden kijklustigen buiten de omheining de vertoning komen bijwonen.

Enkele dagen later stond de volgende aankondiging in de kranten :

PEGLOUD TE GENT

Bij iedere vertoning ziet men in de Pathé-schouwburg de vermaarde luchtvlieger in zijn opschuddingswekkende vluchten. De film werd genomen met het tele-objectief Pathé.

Pégoud was de eerste piloot, die op 20 augustus 1913 het waagde te Châteaufort met een valscherp uit een vliegtuig te dalen. Pégoud

sneuvelde in een luchtgevecht nabij Belfort in 1915.
Natuurlijk werd de stoutmoedige vlucht van Pégoud in een volkslied bezongen. Ik herinner me nog de volgende verzen :

En Pégoud die gaot omhuuge
Om zijn kunsten te gaon tuugen.
Ierst op zijne rugge,
Tons op zijne buik,
Zu vliegt hij die piste uit.

99 Marche

En Pé- goud vliegt naar om- hoog- (e), Om ons zijn kunst(e) te toog- (e)

Eerst op zij-nen rug-(ge) en dan op zij-nen buik. Zoo vliegt hij de pis-te uit.

The image shows a musical score for a march. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff begins with the number '99' and the word 'Marche'. The lyrics are: 'En Pé- goud vliegt naar om- hoog- (e), Om ons zijn kunst(e) te toog- (e)'. The second staff continues the melody with the lyrics: 'Eerst op zij-nen rug-(ge) en dan op zij-nen buik. Zoo vliegt hij de pis-te uit.' The music is written in a simple, rhythmic style characteristic of a march.

M. VANBERGHEN

NOOT

1. Louis Blériot werd geboren in Frankrijk in 1872 en werd beroemd als vliegtuigbouwer. Hij was de eerste piloot, die in 1909 het Kanaal overvloog.
2. Georges Carpentier overleed te Parijs op 28 oktober 1975.

DE PREEKSTOEL VAN DE SINT-BAAFSKATEDRAAL

Meesterwerk van Laurent Delvaux, geboren te Gent in 1695 en gestorven in 1778. Deze preekstoel, die hij zich bij notariële akte van 6 maart 1741 verbond uit te voeren in Deens eikenhout en Italiaanse marmer, werd in 1745 geplaatst in het schip van de kerk tussen de tweede en de derde pilaar van rechts. Hij kostte vijftienduizend Brabantse guldens.

De beroemde beeldhouwer heeft zelf het onderwerp beschreven in de volgende termen : de idee is allegorisch op de geboorte van Jezus Christus die afgebeeld staat op het voornaamste bas-reliëf. De Wereld die tot aan dit tijdperk in de duisternis van de afgodenverering verkeerde, is voorgesteld in de figuur van de Tijd die bij het geschal der trompetten van een groep geleigeesten, schijnt te ontwaken uit een diepe slaap. Hij licht de sluier op die hem bedekt en aan zijn onthutste blikken vertoont zich de Waarheid die hem de heilige

schriften toont.

Aangezien het maar door zijn dood is dat Jezus Christus de vernietiging van het imperium van dwaling en leugen voltooid heeft, verschijnt aan de vóórzijde van de hemel van de preekstoel een groep engelen die het teken der verlossing dragen en een tweede groep kinderen die de noodlottige appel uit de muil van de slang rukken. (Brief vermeld door Fr. V. Goethals in zijn "Histoire des lettres, des sciences et des arts de Belgique et dans les pays limitrophes, t. I, p. 191).

De twee engelen aan de voet van de trapleuning houden geen verband met het hoofdthema. Zij vestigen de aandacht van de toehoorders op de woorden van de prediker.

De 3 andere bas-reliëfs die de kuip versieren stellen de boetedoening van Sint-Baafs voor, de bekering van Sint-Paulus en de afbeelding van de schenker, bisschop Antoon Triest.

Op de stam van de boom van het goede en het kwade op dewelke de kuip rust en waarvan de takken zich tot ver boven het klankbord uitspreiden, staat de signatuur van de artiest; L. Delvaux Gandavensis invenit et fecit Nivellis.

Cf. Edm. De Busscher, "Biographie nationale", t. V (1876), col. 500; Goetghebuer, "L'église cathédrale de Saint-Bavon", (1893), p. 120; Kervyn de Lettenhove, "Les églises de Gand", etc.

Uit "Inventaire Archéologique" : Vertaling van de fiche die op 1 maart 1897 opgesteld werd door Kanunnik Vanden Gheyn onder de rubriek "Beeldhouwwerk - XVIIIe eeuw (1741-1745)"

HET ATELIER VAN GEERAERT HORENBAUT (EINDE XVde EEUW)

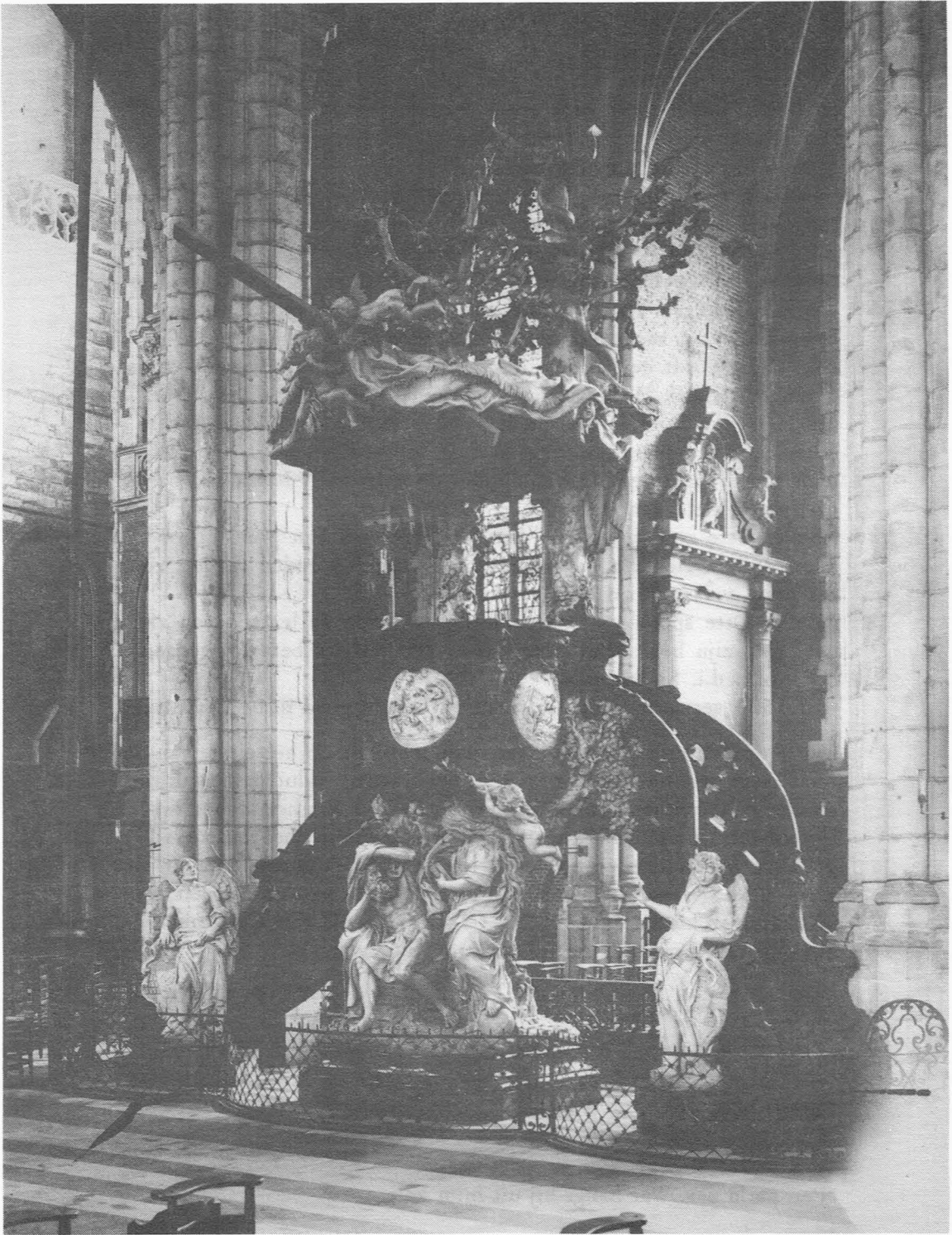
Er zou (?) reeds sprake zijn van het aanvaarden van Geeraert Horenbaut in het gilde der vrije schilders in 1487 te Gent. Alhoewel de "verluchters" slechts een vierde van de lidrechten betaalden, loste G. de volledige som in.

Wat kan betekenen dat hij aanvaard werd als voorwaardig schilder. Hij staat nochtans vooral bekend als miniaturist.

Of men van de school van Horenbaut kan spreken, lijkt wel twijfelachtig; zijn volgelingen blijven weinig talrijk.

In 1498 neemt hij Hannekin Van den Dijke als leerknapp aan.

Zijn atelier was zeker beklant; want hij tracht iedere leerknapp minstens een aantal jaren bij hem te houden : ook om hem op te leiden

tot volwaardig meester.

De leerling (kontrakt van 13 nov. 1498) zou elk opgelegd werk uitvoeren; maar nooit voor eigen rekening, noch voor eigen profijt. De leerling zou 6 ponden betalen als hij binnen een termijn van 4 jaren het atelier zou verlaten.

Hannekin zou eveneens 6 ponden groot betalen, als hij in de loop van de twee beginjaren huwt... Als hij huwt in het derde of vierde jaar, zou de som slechts vier pond bedragen.

Gehuwd, voorziet een aparte bulle in het voortgezet werk na vier jaar. De getuigen zijn de vader en de grootvader van de knaap.

Hannekin werd aan de meester voorgesteld door vrienden.

- In 1502 wordt een andere leerling aangemeld : eveneens voor 4 jaar : Hendrik Hendrikszone, geboren te Mechelen. De nonkel van Hendrik, Otte Tengenaghel, pastoor van de St-Niklaaskerk te Utrecht, heeft de aanvaarding zelf de meester gevraagd. De verbintenis wordt opgesteld in het dubbel door H. zelf. Ieder van beide partijen behield een stuk kopij.

Nonkel Otte zou gedurende drie jaren, telkens een pond groot betalen. Indien Hendrik het atelier zonder geldige reden verliet, zou zes pond verschuldigd zijn.

Pastoor Otte speelde voogd en hypothekeerde de leertijd van zijn neef met zijn bezit. Het pond groot zou telkens betaald worden op 1 okt. d.i. St-Bavomis.

- In 1503 verwerft Horenbaut een onroerend goed in de Drabstraat.

Het is duidelijk dat het gilde van vrije schilders op het einde van de 15de eeuw wel meer miniaturisten, illustrators; verluchters of fijn-schilders zal hebben gehad; maar voor die tijd was het atelier van Horenbaut klaarblijkelijk het voornaamste. Welke "belles heures" door dit werkhuis zijn afgewerkt, is nog moeilijk te achterhalen. Het verspreid liggen van het werk van Horenbaut is natuurlijk geen gemakkelijk te kiezen studieobject ! ? De bloeitijd van zijn atelier ligt ongeveer honderd jaar na dat van Van Eyck.

P. VLIEGHE

KOEPLETS VAN DE WAKER

1e KOEPLET

N'en parlè pas. Wat hangt hij uit mijn kele.

Den Wakerstiel, meer dan ik zeggen kan.
Nen Staafschendienst, koorveetjes meer dan vele
En ach ! er komt zoo bitter weinig van.
Van ons consigne zal ik maar liever zwijgen
Van Tribunaal, rapport en coetera
Al Theorie, om kiekenvleesch te krijgen.
N'en parlons pas, Messieurs, n'en parlons pas.

2e KOEPLET

N'en parle pas, als we onzen post optrekken
Of 't sneeuwt of waait of regent dat het giet
't Is altijd met de dood op onzen nekke
Want vrienden telt een waker bijna niet.
Geen pintje of geen druppelken te snappen
Of wel 't is boet en straf zonder genâ
Den brigadier komt altijd op ons kappe
N'en parle pas, Messieurs, n'en parle pas.

3e KOEPLET

N'en parle pas, wanneer een bende leiren
Zoo binst den nacht, soms een batailde slaan
De waker krijgt op zijn gezicht wat peren
Wanneer hij niet die kerels laat begaan
Doet hij rapport daarvan aan zijne bazen
Als het betreft soms "les fils à papa"
De Waker moet nog 't Koleken uitblazen
N'en parle pas, Messieurs, n'en parle pas.

4e KOEPLET

Ne parle pas Enfin het schilt te veele
Nen waker wordt behandeld gelijk n'en hond
Ze stampen ons den tromper in de kele.
Als wij hem durven brengen aan de mond
Had ik het maar van vroeger zoo geweten
In die kazak pinhoed en Caetera
Daar had n'en anderen duts wel ingezeten
N'en parle pas, Messieurs, n'en parle pas.

Ontleend aan de revue "Gent 't onderste boven". 1900

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag 77 van de Heer J. Vanhuysse.

1. Waar en hoe kan ik vernemen waar Willem van Huysse, een der edellieden van het gevolg van Gwijde en die in het Grand Chatelet opgesloten is geweest, gebleven is ?
2. Is het mogelijk dat die Willem van Huysse in 1338 kapitein van de stad Gent werd als deken der wevers ?
3. Fr. De Potter schrijft over het Willem Machsteen in de Voldersstraat. Kan iemand aanvullende inlichtingen verstrekken ?

TE GENT

1. *Bronzen penning Pacificatie van Gent.* De afdeling Gent van het Europees genootschap voor Munt- en Penningkunde heeft een bronzen penning (37 mm., prijs 125 fr.) laten slaan ter gelegenheid van de 400ste verjaring van de Pacificatie van Gent. De penning kan bekomen worden op de grote ruilbeurs, die zal gehouden worden op zaterdag 2 april 1977 in de Handelsbeurs, Kouter te Gent.

2. Op vrijdag 28 januari 1977 overleed te Gent de dichter Daan Boens. Daan Boens werd geboren te Oostende op 4 juni 1893. Hij studeerde wijsbegeerte, letteren en kunstgeschiedenis. Hij was medestichter van Radio Vlaanderen in 1936. Samen met J. Daisne en Herckenrath stichtte hij in 1938 de vereniging van Oostvlaamse schrijvers Pan. Hij publiceerde een twintigtal verzenbundels en een toneelstuk "De man die zijn vrouw verkocht". Zijn werk werd bekroond met de prijs van de stad Gent in 1968. Zijn laatste bundel "Kwatrijnen integraal" verscheen in 1973.

Moderne monumentenzorg oriënteert zich resoluut op heel onze woonomgeving, en dit zowel in het stedelijke als in het landelijke landschap. De historische stadskernen - of wat daar nog van overblijft - en de merkwaardige stadswijken en straten, dienen opnieuw in hun geheel te worden beschouwd. Wat baat immers de zorg voor een waardevol monument als de omringende nieuwe gebouwen het monument als het ware afzonderen van zijn oorspronkelijke omgeving die in normale schaalverhoudingen gegroeid is.

AANVULLENDE LEDENLIJST

- 1073. Beernaert P., Vogelmarkt 37, Gent
- 1074. Goeman J., Tuinwijklaan 31, 9000 Gent
- 1075. Thijsbaert, Lijnwaadstraat 43, 9000 Gent
- 1076. Platteeuw M., Weidelaan 1, 9230 Melle
- 1077. Mej. Ketels K. Sint-Denijslaan 391, 9000 Gent
- 1078. Boutmans L., Burgstraat 63, 9000 Gent
- 1079. Mw. Van Ooteghem Cl., Sint-Denijslaan 81, 9000 Gent
- 1080. Vanderstuyft J., Koornlei 22, 9000 Gent
- 1081. Verlot G., New-Orleansstraat 51, 9000 Gent
- 1082. Priem E., Zuivelbrugstraat 1, 9000 Gent
- 1083. Mw Buijze-De Groote A., Stationsstraat 5, 9820 Sint-Denijs-Westrem
- 1084. Simons R., Korte Dagsteeg 23, 9000 Gent
- 1085. Brun J., Kortrijksesteenweg 526, 9000 Gent
- 1086. Van den Bossche H., Moriaanstraat 157, 9218 Ledeberg
- 1087. Van Kerckhove R., Vogelenzang 48, 9000 Gent
- 1088. Van de Walle R., Burggravenlaan 190, 9000 Gent
- 1089. Maes G., Coupure Rechts 280, 9000 Gent
- 1090. Lodrigo R., Ferrerlaan 50, 9000 Gent
- 1091. Van Aerde A., Rozemarijnstraat 37, 9000 Gent
- 1092. Smesman A., Frans Ackermanstraat 14, 9000 Gent
- 1093. De Buck G., Waterstraat 88, 9110 Sint-Amandsberg
- 1094. Lossy W., Nelemeersstraat 10, 9830 Sint-Martens-Latem
- 1095. Mw. Spatz H., Hofstraat 84, 9000 Gent
- 1096. Vanderstraeten Sint-Margrietstraat 27, 9000 Gent
- 1097. Lippens J.-P., Kwaadham 15, 9000 Gent
- 1098. Mw. De Maire C., Jan Palfijnstraat 22, 9000 Gent
- 1099. Lievens A., Rijke Klarenstraat 42, 9000 Gent
- 1100. Mw. Ceulemans L., Broederlijke Weversplein 87, 9000 Gent
- 1101. Dr. Aers E., Gentsesesteenweg 44, 9030 Wondelgem
- 1102. D'Hooge G., Luikerlaan 56, 9000 Gent
- 1103. Mw. Henderick E., Sportstraat 32, 9000 Gent
- 1104. Dr. Coene H., Geldmunt 26, 9000 Gent
- 1105. Stockman L., Chaussée d'Alseberg 222 Boite 8, 1180 Brussel
- 1106. De Cuyper M., Dr. de Gruyterstraat 17, 9219 Gentbrugge.
- 1107. Mw. Strauch R., Hofstraat 84, 9000 Gent
- 1108. Voortman M., Vogelenzang 40, 9000 Gent
- 1109. Gilson A., Guido Gezellestraat 68, 9000 Gent

1110. De Pourcq F., Krijgsgasthuisstraat 147, 9000 Gent
 1111. Veeckman G., Astridlaan 8, 1710 Dilbeek
 1112. Sablon H., Sint-Bernadettestraat 550, 9000 Gent
 1113. Mw. Van der Brugge-Van Wettene E., Elsstraat 39, 9000 Gent
 1114. Mw. Walraeve-Steurbaut M., Verenigde Natieslaan 204, 9000 Gent
 1115. De Cloedt A., Oktaaf Van Dammestraat 8, 9910 Mariakerke
 1116. Mw. Namurois-Van Damme G., Frère Orbanlaan 359, 9000 Gent
 1117. Mw. Van Moerkercke S., Maurits Sabbestraat 44, 9219 Gentbrugge.
 1118. Lammens G., Avenue des Chardonnets 3, 1150 Brussel
 1119. Mw. Thienpont-Cantinau J., Kortrijksesteenweg 227, 9000 Gent
 1120. De Pover V., Buffelstraat 15, 9000 Gent
 1121. Van der Maelen F., Prins Albertstraat 72, 9910 Mariakerke
 1122. Mw. Moerdijk E., Nimfenstraat 55, 9000 Gent
 1123. Lambrecht F., Kasselrijlaan 19, 9800 Deinze
 1124. Mw. De Grande S., Frère Orbanlaan 360, 9000 Gent
 1125. Gillet A., Rue du Roetaert 121, 1180 Brussel
 1126. Van de Wege J., Prinses Elisabethstraat 44, 9910 Mariakerke
 1127. Mw. Destanberg-Dhaenens M., Ter Platen 27, 9000 Gent
 1128. Mw. Dupont L., Zwijnaardsesteenweg 251, 9000 Gent
 1129. Mareen G., Kortrijkse poortstraat 144, 9000 Gent
 1130. Verbeke R., Broekstraat 38, 9270 Laarne
 1131. De Kesel R., Rode Beukendreef 19, 9831 Deurle
 1132. Mw. Knockaert M., Neermeerskaai 4, 9000 Gent
 1133. Vanhinsberg M., Palingshuizen 82, 9000 Gent
 1134. Van Ryssel D., Ham 95, 9000 Gent
 1135. De Wulf C., Muinkkaai 23, 9000 Gent
 1136. Dr. Duquesne H., Meersstraat 134, 9000 Gent
 1137. Grusenmeyer A., Voskenlaan 1, 9000 Gent
 1138. Martiny M., Martelaarslaan 288, 9000 Gent
 1139. Devynck M., Jubileumlaan 156, 9000 Gent
 1140. Mw. Claeys-Leboucq, Duifhuisstraat 24, 9000 Gent
 1141. Mw. Dentandt M., Tentoonstellingslaan 58, 9000 Gent
 1142. Acke A., Kokerstraat 4, 9000 Gent
 1143. Vander Beken J., Bernard De Wildestraat 6, 9000 Gent